

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

25E JAARGANG

WOENSDAG 4 DECEMBER 1940

No. 1298

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans; P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,— per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van advertenties: Nijgh en van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en girorekening Nr. 145192. Adres te Rotterdam: Erasmushuis, Tel. Nr. 31696.

INHOUD:

	Blz.
De internationale petroleumsituatie door Dr. IV. Mautner	724
De ontwikkeling en de huidige stand van de molest-verzekering in Nederland door Mr. J. J. Kamp	727
De wijziging van de wet tot heffing van een coupon-belasting door J. H. Textor	728
Het diamantbedrijf in den oorlogstijd door Mr. J. E. Hillesum	731
Aanteekeningen.	
Volmachten van verzekering-maatschappijen	732
Wijziging in het Curatorium van het Nederlandsch Economisch Instituut	734
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	734
Boekbesprekingen.	
Ir. J. J. van der Wal: De economische ontwikkeling van het bouwbedrijf in Nederland, bespr. door Dr. Ir. H. G. van Beusekoni	735
Statistieken.	
Geld- en Wisselkoersen — Bankstaten	737—738

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt was met het oog op de naderende maandswisseling in de verslagweek uitermate kalm. De omzettingen waren zeer beperkt, behoudens hier en daar wat liquidatie van zeer kortlopend papier, teneinde liquide middelen voor den ultimo vrij te maken. Reeds op den vorigen weekstaat was de naderende maandswisseling merkbaar in een stijging van de biljettencirculatie met ruim 15 miljoen, en op de laatste weekbalans bleek een verdere toeneming met 56 miljoen. De omloop van bankpapier heeft thans een peil bereikt, dat 335 miljoen hooger ligt dan voordat ons land in den oorlog werd betrokken, waaraan nog toegevoegd dient te worden ruim 30 miljoen aan zilverbons. Aan de andere zijde van de balans is ook het rechtstreeks bij de centrale bank ondergebrachte schatkistpapier wederom toegenomen, waardoor deze post thans een niveau heeft bereikt van 226 miljoen. Bij de maandswisseling had de schatkist, behalve de gebruikelijke maanduitgaven, rond 7½ miljoen aan coupons en lossingen te betalen, voor de verschaffing van welk bedrag door de geldmarkt het moment weinig gunstig was.

De beleggingsmarkt vertoonde een min of meer lusteloos beeld. De koersen gaven een lichte neiging tot dalen te zien, zoowel voor Staatsleeningen als andere overheidsobligatiën, terwijl tenslotte ook voor pandbrieven een reactie te noteeren viel, die zelfs iets verder ging dan in de groep der overheidspapieren. De omzettingen waren voor de meeste soorten ook zeer beperkt. Wanneer men bedenkt, dat regelmatig overeenkomstig het amortisatieplan der betrokken leeningen obligatiën worden uitgeloot, terwijl nu al sedert zeer geruimen tijd geen emissies aan de markt zijn geweest, dan is deze lauwe stemming op de obligatiemarkt, die wij nu al geruimen tijd zien aanhouden, des te opvallender, en kan deze alleen maar verklaard worden, doordat voortdurend en geleidelijk geld aan de obligatiemarkt wordt onttrokken. Die situatie bestaat reeds zeer geruimen tijd, en hoewel in het algemeen van een krachtigen verkoopdruk geen sprake is — behoudens af en toe, wanneer de inflatie-angst door één of ander speciaal verschijnsel wordt geprikkeld — is toch dat proces van drainage van de obligatiemarkt op den langen duur onmiskenbaar.

DE INTERNATIONALE PETROLEUM-SITUATIE.

De wereldproductie van ruwe olie.

Een analyse der wereldproductie van ruwe olie in het loopende jaar toont aan, dat de invloed van den oorlog op dezen basis-tak der internationale aardolie-industrie veel geringer was, dan men zou hebben verwacht. Weliswaar is de winning van ruwe olie in de eerste helft van 1940 tot het nieuwe recordcijfer van 1.098.98 miljoen vaten gestegen (1939: 1.017.14 miljoen barrellen), zoodat zij thans 5.995.000 (v. j. 5.620.000) vaten per dag bedraagt, maar deze toeneming met 375.000 barrellen is voor het overgrootste gedeelte, nl. 345.000 barrellen dagelijks, het gevolg van de stijging der productie in de Vereenigde Staten. De daarna resteerende vermeerdering met nog 30.000 barrellen per dag is het saldo van de in sommige landen gestegen en in enkele landen meestal licht gedaalde winning. Een en ander blijkt uit de volgende opstelling:

Land	De wereldproductie van ruwe olie	
	barrellen per dag ¹⁾	
	Januari-Juni 1939	1940
Vereenigde Staten	3.444.149	3.789.052
Sovjet-Rusland	595.580	595.125
Venezuela	542.116	523.244
Iran	214.113	214.984
Nederlandsch-Indië	169.384	167.116
Roemenië	126.303	129.124
Mexico	92.448	108.373
Irak	88.297	85.302
Columbia	59.344	73.598
Trinidad	52.884	52.734
Argentinië	50.370	55.820
Peru	37.824	36.886
Bahrein	21.004	20.031
Burma	20.263	21.920
Canada	18.625	19.400
Brunei	15.759	15.740
Duitschland:		
„Altreich”	12.239	12.393
„Ostmark”	1.754	1.974
Tsjecho-Slovakije en Moravië	317	326
Polen (voorm.)	10.693	10.691
Japan	7.330	7.249
Britsch-Indië	5.929	6.181
Ecuador	6.144	6.743
Saoedië Arabië	7.517	14.224
Serawak	3.663	3.622
Egypte	11.393	14.061
Italië:		
Albanië	3.861	3.911
Italië	254	248
Frankrijk	1.370	1.370
Hongarije	2.044	2.155
Bolivia	277	276
Andere landen	1.552	1.593
Totaal	5.619.890	5.995.466

¹⁾ Ontleend aan World Petroleum.

Vereenigde Staten.

Wie met de ontwikkeling van de petroleumsituatie niet geheel vertrouwd is, zou kunnen vermoeden of opmerken, dat de vermeerdering der productie in de Vereenigde Staten (van 3.444.000 tot 3.789.000 barrellen per dag) het gevolg zou kunnen zijn van een sterk gestegen vraag, hetzij voor binnenlandsche militaire doeleinden, hetzij voor den uitvoer naar de oorlogvoerende landen, of althans naar het Vereenigde Koninkrijk. Ware deze opmerking juist, dan zou er dus toch een indirecte invloed van den oorlog te bespeuren zijn. Maar zij is volkomen

onjuist. Zelfs indien de militaire behoefte in de Vereenigde Staten sterk zou zijn gestegen — cijfers daaromtrent staan uit den aard der zaak niet ter beschikking — dan nog zou dit weinig gewicht in de schaal leggen. Want men vergete niet, dat het verbruik van leger, vloot en luchtvloot in vredetijd in de meeste landen, en zeker in de Vereenigde Staten, steeds maar een fractie van het normale, burgerlijke verbruik zal beloopt. En, wat den uitvoer betreft, zoo er iets geheel anders is geloopt dan „men” of de petroleumindustrie zelve had verwacht, dan is het juist de Amerikaansche export. Daarover staan de volgende gegevens ter beschikking:

De Amerikaansche petroleumuitvoer.

Soort	Januari-Juni		Stijging (+) resp. daling (—) in pCt.
	1939	1940	
	in 1000 barrellen		
Ruwe olie	34.390	26.416	— 23.19
Vliegtuigbenzine	2.493	1.363	— 45.33
Andere benzine	19.628	9.653	— 50.82
Lampolie	3.596	3.988	+ 10.90
Stookolie, destillaat	15.392	10.572	— 31.31
„ residu	8.055	6.354	— 21.12
Bunkers	18.589	—	—
Smeeroliën	5.219	6.697	+ 28.32
Niet gespecificeerd	—	4.466	—
	in 1000 pond		
Smeervetten	47.871	71.456	+ 49.27
Vloeibare gassen ¹⁾	7.496	5.630	— 24.89
Paraffine	124.912	116.572	— 6.68
	in 1000 tons		
Asphalt	107	113	+ 5.61
Coke	105	77	— 26.67

¹⁾ „Liquid gases”, of correcter „Liquified gases”, in dezelfde beteekenis gebruikt als „vloeibare lucht”. Vloeibare condensaten meestal uit aardgas, die in dezen vorm worden getransporteerd om in plaats, waar geen gas beschikbaar is, voor stook- en dergelijke doeleinden te worden gebruikt.

Vooral zal de daling van den uitvoer van benzine — feitelijk een halvering — en die van vliegtuigbenzine — een vermindering met twee vijfden — menigeen verrassen. Alleen de uitvoer van lampolie, smeeroliën, smeervetten en asphalt is toegenomen. De uitvoer van ruwe olie is in Juli verder gedaald, nl. van 7.296.000 barrellen in Juli 1939 tot 5.607.000 barrellen in 1940, terwijl de benzine-uitvoer in dezelfde maand van 2.970.000 barrellen tot 1.278.000 barrellen verminderde. Wat het lage cijfer voor den uitvoer van vliegtuigbenzine betreft, neigt het publiek er over het algemeen toe, het verbruik van vliegtuigbenzine in vergelijking met dat van autobenzine sterk te overschatten. Zou men iemand vragen, hoeveel het verbruik van vliegtuigbenzine, vergeleken met dat van autobenzine, in de Vereenigde Staten beloopt — 1, 5, 10 of 20 pCt. — weinigen zouden het juiste antwoord geven, t.w.: minder dan 1 pCt.! Verwacht wordt, dat de totale uitvoer van petroleum en petroleumproducten uit de Vereenigde Staten van 188.982.000 barrellen in 1939 zal dalen tot ongeveer 140.000.000 vaten in 1940. In normale jaren beloopt de petroleumuitvoer 13 tot 15 pCt. van de geheele vraag; in de eerste helft van 1940 bereikte hij slechts een hoogte van 9.6 pCt. van de totale vraag.

De binnenlandsche vraag naar petroleumderivaten was in de eerste maanden van het jaar belangrijk grooter dan in dezelfde periode van 1939, maar toch niet voldoende om met de zoo sterk gestegen winning van ruwe olie en de verwerking gelijken tred te houden. Dit verklaart ook de in zoo'n geval gebruikelijke gevolgen: geleidelijk dalende prijzen, maatregelen van de autoriteiten en van particuliere ondernemingen, klachten over de concurrentie van buitenlandsche olie, enz. Ongetwijfeld was het

ook deze onbevredigende situatie, die den voorzitter van de Independent Petroleum Association of America — de, na het American Petroleum Institute, sterkste organisatie der petroleumindustrie — op de jaarlijksche vergadering voor een zekere mate van federale controle over de petroleumindustrie deed pleiten. Zijn standpunt in deze zal wel de aanleiding geweest zijn, dat de Staatssecretaris van Binnenlandsche Zaken Ickes hem, naast mr. Walter Cl. Teagle van de Standard Oil Co., New Jersey, en eenige anderen, tot verschillende besprekingen uitnodigde, waarvan de strekking geheim bleef, doch die volgens de algemeene opvatting vraagstukken van de landsverdediging en van de organisatie der petroleumindustrie betroffen. Een federale controle met samenwerking zoowel van de afzonderlijke staten, als van de petroleumindustrie zelf, zou — wat de individualisten der petroleumindustrie ook mogen beweren — zeker een zegen voor de industrie zijn, al zou men het wellicht een „blessing in disguise” moeten noemen. Men heeft er ook van gesproken, dat de regeering de processen tegen bepaalde maatschappijen en personen wegens overtreding der anti-trust-wetgeving zou doen staken, en aldus de zekerheid zou scheppen, dat samenwerking niet als samenwerking wordt beschouwd; maar de regeering kon hiertoe niet besluiten en heeft slechts enkele buitensporige eischen, vooral de „desintegratie” der groote concerns — d.w.z. de afscheiding van de raffinage, het vervoer en den verkoop van de productie — laten vallen. Voorts werd de politieke en militaire betekenis van de petroleum, weereens onderstreept door het voorschrijf, dat bepaalde soorten petroleumproducten en middelen om de benzine „klop-vrij” te maken slechts met licenties naar Japan en Spanje mogen worden uitgevoerd, terwijl de regeering ook het vervoer van petroleumproducten met schepen onder Amerikaanse vlag naar deze twee landen niet meer toestaat.

Zuid-Amerika.

Vermindering van den petroleumuitvoer is een verschijnsel, dat zich ongetwijfeld ook in andere landen voordoet. De daling van de petroleumwinning in *Venezuela* van 542.116 barrels per dag in de eerste helft van 1939 tot 523.244 barrels dagelijks in dezelfde maanden van 1940, is ongetwijfeld het gevolg van verminderde verwerking in Nederlandsch-West-Indië, en deze is zeker weer veroorzaakt door vermindering der leveranties naar Europa. Er is wat meer buitenlandsche ruwe olie in de Vereenigde Staten ingevoerd, nl. 13.864.000 barrels in de eerste helft van 1940, tegen 10.125.000 in de eerste zes maanden van 1939, terwijl daarnaast de invoer van derivaten voor binnenlandsch verbruik nog veel sterker steeg, nl. van 2.690.000 barrels in Januari/Juni 1939 tot 10.344.000 barrels in dezelfde maanden van 1940. Ongetwijfeld heeft deze invoer het, misnoegen der „onafhankelijke” producenten, raffinadeurs en handelaars opgewekt, vooral omdat het haast uitsluitend de groote concerns zijn, die petroleum en petroleumproducten importeerden. Zij worden natuurlijk beschuldigd, daarmee de prijzen te drukken; maar deze beschuldiging schijnt niet goed gefundeerd, want elke prijsverlaging van geïmporteerde producten drukt onvermijdelijk het geheele prijspeil, dus ook dat van de binnenlandsche producten, en daarbij hebben de groote concerns zeker geen belang. Het „Cutting to kill”, het verlagen der prijzen om den concurrent te „vermoorden” behoort, althans in de laatste decennia, over het algemeen niet meer tot de strijdmethoden der groote ondernemingen.

Het is gebleken, dat de *financieele resultaten* der groote en kleine concerns in het eerste halfjaar van 1940 vrij bevredigend, en zelfs belangrijk beter waren dan het vorige jaar. De verklaring zal waarschijnlijk daarin moeten worden gezocht, dat de sterk gestegen vraag naar zwaardere oliën, en de vrij goede prijzen, die voor vele soorten

konden worden behaald, de minder mooie resultaten uit het benzinebedrijf meer dan compenseerden. Daar echter in de zomermaanden de vraag naar zware oliën is teruggegaan, en de prijzen ook lager waren, zullen de resultaten voor het derde kwartaal vrij zeker niet onbelangrijk bij die van het tweede ten achter zijn gebleven.

De winning van ruwe olie van *Mexico* is, zoo niet procentueel, dan toch absoluut sterker gestegen dan die van eenig ander land, nl. van 92.448 barrels per dag (eerste helft 1939) tot 108.773 barrels (1940). In de geschiedenis van de onteigening van de buitenlandsche maatschappijen werd met de vaststelling van het haar te vergoeden bedrag voor de installaties, enz., met Pes. 178.04 miljoen, en voor het grondbezit met Pes. 22.52 miljoen, in totaal dus Pes. 200.56 miljoen, een nieuw hoofdstuk — het laatste of het voorlaatste? — begonnen. Dit bedrag, overeenkomende met ongeveer 35 à 40 miljoen dollars, wordt door de petroleummaatschappijen — en zeker terecht — als volkomen onvoldoende beschouwd, al zou men, nadat de Sinclair-groep in het voorjaar voor haar bezittingen een bedrag van \$ 8.5 miljoen als vergoeding had geaccepteerd, zijn verwachtingen moeilijk zeer veel hooger hebben kunnen spannen. De betrokken petroleummaatschappijen hebben tegen de vaststelling van een zoo laag bedrag als haar werd toegekend, geprotesteerd. Zij verklaren, geen betaling te zullen aanvaarden, die niet in overeenstemming is met de feitelijke waarde van haar vroegere bezit. Overigens is het protest der maatschappijen niet het enige, waarmee het Mexicaansche Oppergerechtshof zich zal moeten bezighouden. Ook de arbeidersvakvereniging heeft nl. geprotesteerd, en wel tegen de beslissing van een scheidsgerecht, dat de reorganisatie der petroleumindustrie als gerechtvaardigd verklaarde. De betrokken arbeiders zijn van meening, dat de leiding der *Petroleo Mexicanos* („Pemex”, de officieele petroleummaatschappij) de moeilijkheden in de petroleumindustrie heeft veroorzaakt.

Ook in *Columbia*, waar de petroleumproductie in de eerste helft van het jaar aanzienlijk toenam, zijn moeilijkheden ontstaan tusschen de regeering en een buitenlandsch concern, nl. de aldaar door de *Tropical Oil Co.* vertegenwoordigde *Standard Oil Co.*, New Jersey. (Deze controleert de *International Petroleum Co.*, die op haar beurt de *Tropical* beheerscht). De *Tropical* heeft den olierijkdom van het land voor het eerst ontsloten, en is jarenlang de eenige producent geweest; pas sinds korten tijd produceert ook de door de *Texas Corp.* en de *Socony-Vacuum* gecontroleerde *Compania Columbiana de Petroleos*, terwijl sinds 1938 ook de Koninklijke-Shell door haar dochtermaatschappij *Compania de Petroleo Shell de Colombia* aldaar werkzaam is, zonder echter nog op commercieele basis te produceeren. De Columbiaansche Staatsraad heeft tot onteigening der *Tropical* besloten, omdat zij „misdrijft tegen het Staatsbezit” zou hebben gepleegd. Bijzonderheden zijn nog niet bekend, zoodat een oordeel over het al dan niet gefundeerde van deze aanklacht en het vonnis niet kan worden uitgesproken.

In de rij der Zuid-Amerikaansche producenten volgt dan *Argentinië*, alwaar de productie een nieuw recordpeil heeft bereikt en die van *Trinidad* heeft overtroffen, zoodat tot 1937 geregeld het geval was, maar niet in de jaren 1938 en 1939. Hier heeft de petroleumonderneming van den Staat, de *Yacimientos Petroliferos Fiscales*, (Y.P.F.), steeds met succes gewerkt, en aangetoond, dat een Staatspetroleumbedrijf niet per se bij een particulier bedrijf behoeft achter te staan. De centrale regeering en de provinciale regeering van *Mendoza* zijn overeengekomen, dat de Y.P.F. de petroleumterreinen dezer provincie voor nog 50 jaren zal exploiteeren. Het aandeel van de Y.P.F. aan de binnenlandsche petroleum- en vooral benzinevoorziening is in de laatste jaren sterk gestegen.

De ruwolie-winning van *Trinidad*, het belangrijkste

petroleumcentrum van het Britsche Rijk, kon zich slechts handhaven; hetzelfde dient van Peru te worden gezegd, waar de vorengenoemde International Petroleum Co. een beheersende plaats inneemt. Met het noemen van *Ecuador* — licht gestegen product in de eerste helft van 1940 tegenover hetzelfde tijdvak van 1939 — zijn de belangrijke productielanden in Latijnsch Amerika opgesomd. Slechts *Bolivia* wint nog kleine hoeveelheden ruwe olie. Dit land, dat reeds eenige jaren geleden (1937) het aldaar werkzame bedrijf der Standard Oil Co., New Jersey, onteigende, en hare voor de productie dienende bezittingen — niet echter de afzetorganisatie — in een Staatsbedrijf inbracht, koestert groote verwachtingen van zijn olierijkdom. In dit verband zijn de woorden van een van zijn presidenten, dat de petroleum voor *Bolivia* binnenkort belangrijker zal worden dan de tinproductie, kenschetsend, al zal niet iedereen volkomen overtuigd zijn van de juistheid dezer voorspelling. Een feit is het echter, dat zowel *Brazilië* als ook *Argentinië* belangstelling koesteren voor de petroleumreserves van *Bolivia*, terwijl een dergelijke belangstelling ook valt waar te nemen voor den ouden tegenstander van *Bolivia*, *Paraguay*, dat tot nu toe geen petroleum heeft gewonnen.

Omtrent het prijsverloop op de voornaamste petroleummarkten der Nieuwe Wereld, en daarmee: van de geheele wereld, verschaft het onderstaande tabelletje eenig inzicht.

Het beloop der Amerikaansche petroleumrijzen.

\$ ct. per Gall.

	4 Juni	2 Juli	6 Aug.	3 Sept.	8 Oct.
Mid Continent					
Oklahoma U.S. motor-					
benzine 72-74 oct.	4 $\frac{5}{8}$ -4 $\frac{3}{4}$	4 $\frac{5}{8}$ -4 $\frac{3}{4}$	4 $\frac{1}{2}$ -4 $\frac{3}{4}$	4 $\frac{1}{2}$ -4 $\frac{3}{4}$	4 $\frac{1}{2}$ -4 $\frac{3}{4}$
60 oct.	3 $\frac{3}{4}$ -3 $\frac{7}{8}$	3 $\frac{3}{4}$ -3 $\frac{7}{8}$	3 $\frac{1}{2}$ -3 $\frac{3}{4}$	3 $\frac{1}{2}$ -3 $\frac{3}{4}$	3 $\frac{1}{2}$ -3 $\frac{3}{4}$
Lampolie 41-43	4	3 $\frac{3}{4}$ -3 $\frac{7}{8}$	3 $\frac{3}{4}$ -3 $\frac{7}{8}$	3 $\frac{3}{4}$ -3 $\frac{7}{8}$	3 $\frac{3}{4}$ -3 $\frac{7}{8}$
U.G.I. gasolie onder 35	2 $\frac{5}{8}$ -2 $\frac{3}{4}$	2 $\frac{5}{8}$ -2 $\frac{3}{4}$	2 $\frac{5}{8}$ -2 $\frac{3}{4}$	2 $\frac{5}{8}$ -2 $\frac{3}{4}$	2 $\frac{3}{4}$ -3
No. 2 stookolie					
(\$ cts. p. barrel)	47 $\frac{1}{2}$ -52 $\frac{1}{2}$	50-55	50-55	50-55	50-55
Export					
Gulf U.S. motorbenzine					
64-66	4 $\frac{1}{2}$ -4 $\frac{5}{8}$	4-4 $\frac{7}{8}$	4-4 $\frac{1}{8}$	3 $\frac{7}{8}$ -4 $\frac{1}{8}$	3 $\frac{7}{8}$ -4
Mid Continent					
Ruwe olie (36-36.9)					
(\$ per barrel)	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02

Sovjet-Rusland.

Van de petroleumproducenten in de Oude Wereld staat Sovjet-Rusland met een winning, die welhaast het vijfvoud van die van Roemenië, het twee-en-een-halfvoud van die van Iran, en bijna het viervoud van die van Nederlandsch-Indië bedraagt, onbedreigd aan de spits. Tevens neemt dit land de tweede plaats onder alle landen der wereld in, en zijn voorsprong tegenover *Venezuela* (no. 3) is in het eerste halfjaar 1940 nog toegenomen. Dit is echter niet het gevolg van een stijging der eigen productie — die slechts stabiel bleef — maar van den reeds gemoreerden achteruitgang der winning van *Venezuela*. Alhoewel vrij geregeld berichten omtrent nieuwe boorsuccessen in nieuwe velden verschijnen, zal ongetwijfeld de productie zoo goed als geheel uit de bekende, oudere velden stammen. De nieuwe terreinen worden echter niet alleen ver af van deze ontdekt, maar zelfs in een nieuw district in de Westelijke Oekraïne, die pas sinds korten tijd tot Rusland behoort.

Roemenië.

Veel gebeurtenissen in de Roemeensche petroleumindustrie — waarbij de Koninklijke Nederlandsche Petroleum-Mij. door haar dochtermaatschappij *Astra Romana* ten nauwste is betrokken — raken zoo zeer het gebied der politiek en niet slechts dat der petroleumpolitiek —, dat daarop in deze kolommen niet verder kan worden ingegaan. Wat de economische petroleumvraagstukken betreft, was de winning in de eerste helft van 1940 iets hooger dan een jaar geleden. Daarbij valt een, zij het

ook niet ononderbroken, stijgende tendens niet te ontkennen. Volgens een correspondentie van 18 September jl. uit Boekarest, verschenen in de avondbladen van „N.R.Ct.” en „Maasbode” van 2 October jl., overtreft de productie thans het binnenlandsche verbruik en den uitvoer samen zeer belangrijk, zoodat de Roemeensche regeering de petroleummaatschappijen had moeten verzoeken, de productie te beperken. Men kan er echter van overtuigd zijn, dat niets zal worden nagelaten, om dezen maatregel ongedaan te maken, terwijl er ongetwijfeld naar zal worden gestreefd, de productiemogelijkheid van het land nog door nieuwe boringen te vergrooten, en den uitvoer, die thans nagenoeg geheel in één richting gaat — nl. naar het Westen —, zoo hoog mogelijk op te voeren. De prijzen in Roemenië, die gedurende langeren tijd ver boven het wereldprijspeil lagen, werden reeds in Juni verlaagd en zijn thans langzaam dalende, voor zoover zij niet volgens contract met den voornaamsten afnemer, Duitsland, geregeld zijn.

De hooge prijzen, die in de eerste helft van 1940 van kracht waren, verklaren ook het opmerkelijke verschijnsel, dat, ondanks een daling van de uitgevoerde hoeveelheid petroleumproducten in de eerste helft van 1940 tot 1.797.000 ton (1939: 2.231.000 ton) de waarde verdubbelde en Lei 11.207 (5.088) millioen bereikte.

Nabije en Midden-Oosten.

Wat de landen in het Nabije en het Midden-Oosten betreft, kan men in de pers wel eens de opvatting vinden, dat vooral deze op een regelmatige stijging hunner productie kunnen wijzen. Deze meening is echter, althans wat de eerste helft van het loopende jaar in vergelijking met hetzelfde tijdvak van 1939 betreft, onjuist, want slechts één land, *Saoedie Arabië*, heeft in deze zes maanden zijn productie belangrijk kunnen opvoeren. Daarentegen bleef de winning in *Iran*, *Irak* en op *Bahrein* ongewijzigd of toonde zij slechts lichte verschillen naar beide kanten aan. De uitbreiding der oorlogshandelingen tot de Oostkust van de Middellandsche Zee en zelfs tot het petroleumcentrum *Bahrein* — op dit eiland, waarvan *Iran* de Britsche soevereiniteit betwist, werkt de Amerikaansche groep Standard Oil. Co. of California-Texas Corp. — zal waarschijnlijk niet nalaten zekeren invloed op de winning in deze landen uit te oefenen, zooals zij reeds sinds maanden een sterken invloed op het vervoervraagstuk hebben uitgeoefend (*Suez-kanaal*!).

Overig Azië.

De overige Aziatische productiegebieden geven ook geen belangrijke wijzigingen in hun productie te zien, onverschillig of het *Birma* en *Britsch-Indië*, *Nederlandsch-Indië* en *Japan*, *Brunei* en *Seravak* betreft. Voor de afzonderlijke deelen van *Nederlandsch-Indië* luiden de productiecijfers voor de eerste helft van 1939 en 1940 als volgt:

De ruwoliegewinning van Nederlandsch-Indië.

Gebied	barrels per dag	
	1940	1939
Sumatra	111.504	112.098
Borneo	35.680	37.298
Java	17.922	17.642
Ceram	2.010	2.346
Totaal	167.116	169.384

De Japansche wenschen met betrekking tot de Nederlandsch-Indische olie hebben reeds het onderwerp van een beschouwing in dit weekblad uitgemaakt, zoodat met een verwijzing daarnaar kan worden volstaan¹⁾.

¹⁾ Zie: J. Willems, „De beteekenis van Nederlandsch-Indië voor de olievoorziening van Japan”, in E.-S. B. van 6 November jl.

Om dit — uit den aard der zaak onvolledige — overzicht te besluiten, worde nog met een enkel woord aan de toenemende beteekenis der productie van *kunstmatige petroleumproducten*, dat petroleum of petroleumgerinnerd, en ook daaraan, dat petroleum of petroleumgassen ook voor de winning van synthetische rubber — of juist: van een product met eigenschappen, die veel overeenkomst met die van rubber vertoonen, maar in sommige opzichten het natuurproduct overtreffen en in enkele daarbij ten achter blijven — van groot belang beloven te worden. Mocht het inderdaad tot een dergelijke productie op groote schaal komen, dan zouden petroleum en rubber, die reeds thans, tengevolge van de rol, die zij voor de auto en het vliegtuig spelen, dikwijls in één adem genoemd worden, nog op andere manier in heel nauwe relatie komen.

W. MAUTNER.

DE ONTWIKKELING EN DE HUIDIGE STAND VAN DE MOLESTVERZEKERING IN NEDERLAND.

Onder schaden, door oorlogsgeweld (molest) toegebracht, worden in het algemeen verstaan schaden, veroorzaakt door mijnen, bommen, granaten en andere gewelddadige vernielingswerktuigen. De te treffen voorwerpen zijn naar hun aard verschillend: eenerzijds schepen (al of niet beladen) en andere voertuigen —, objecten dus, die bestemd zijn zich te verplaatsen —, anderzijds zich op een bepaalde plaats bevindende goederen (huizen, fabrieken, opslagplaatsen, enz.)

Deze onderscheiding vindt haar praktische rechtvaardiging in de mate van catastrophale trefkans. Varende schepen vooral kunnen een bepaalde gevaarzône zooveel mogelijk trachten te ontgaan en men kan zelfs tegenwoordig zeeschepen toerusten met instrumenten, die vernielingswerktuigen op hun beurt onschadelijk kunnen maken; maar het zich ergens te land bevindende vaste object kan het oorlogsgevaar niet uit den weg gaan en is ook niet in dezelfde mate als schepen efficiënt te verdedigen. Bij deze laatste categorie zien wij dan ook, vooral in tijden van intense oorlogvoering, een, in verhouding tot de hoeveelheden verbruikte vernielingsmiddelen, veel grooter verlies optreden dan bij de eerste, terwijl bovendien de molestschade — naar de ervaring ook nu weer heeft geleerd — bij deze objecten veel meer in geconcentreerde gebieden groeppen dicht bijeen liggende objecten gelijktijdig en gezamenlijk treft.

Sinds de oorlog ook Nederland heeft geteisterd, is het vraagstuk van molestverzekering een veel belangrijker kwestie geworden dan daarvoor. Vóór Mei 1940 was het verzekeren van oorlogsgeweldschade (molest) bijna uitsluitend een zaak, die reeders van schepen en eigenaren van te vervoeren goederen interesseerde; dit laatste is natuurlijk ook na dien tijd zoo gebleven, maar de oorlog over Nederland stelde plotseling ook den gewonen burger, voorzover hij iets bezit, voor het vraagstuk, hoe te voorzien in eventuele vermogensschade, aan die bezittingen door molest toegebracht.

Het particuliere verzekeringswezen heeft sinds onheugelijke tijden tegen een bepaalde vaste premie, die soms wel eens tot een zeer laag minimum daalde, verzekeringen geaccepteerd tegen oorlogsschade, maar op groote schaal werden deze verzekeringen slechts afgesloten op zeeschepen en op daarmede te vervoeren goederen. Molestschade aan „stationnaire” objecten werd in de meeste landen slechts in zeer beperkten omvang door het particuliere verzekeringsbedrijf gedekt. In Nederland echter was dit risico zelfs geheel uitgesloten, sinds in 1914, bij het uitbreken van den wereldoorlog, verzekeraars een beding in alle polissen hadden doen opnemen met de strekking, dat schaden, direct of indirect veroorzaakt door oorlog, niet zouden worden vergoed; nadien kwam deze bepaling in alle polisformulieren van brandverzekering-maatschappijen voor. Internationaal is

dit principe van algeheele uitsluiting pas na verschillende conflicten in de dertiger jaren, om precies te zijn in 1938, algemeen aanvaard.

Molestverzekering op goederentransporten.

Deze algemeene uitsluiting van het geven van molestdekking aan vaste voorwerpen heeft in laatstgenoemd jaar ook nog gevolgen gehad in den tak van het goederentransportverzekeringsbedrijf, waarbij de te verzekeren objecten immers ook wel gedurende een zekeren tijd ergens „stationnaire” kunnen zijn: men denke bijv. aan tijdelijken opslag in pakhuizen of op kaden in overscheephavens. Ook bij deze verzekeringen van te vervoeren goederen kwam toen in principe overeen, dat deze slechts zouden gedekt zijn tegen molest *in de zeeschepen zelve*, waarnaast als concessie werd aanvaard een molestdekking van zeer korten tijdsduur (15 dagen) in pakhuizen of op kaden in een overscheephaven.

Practisch vloeide uit dit alles voort, dat op de particuliere verzekeringsmarkt geen dekking tegen oorlogsgeweldschade te verkrijgen was op huizen, fabrieken, huisraad, inventaris, voorraden, enz., en evenmin op te vervoeren goederen, wanneer deze niet in zeeschepen, doch bijv. met binnenschepen, spoorwegen, of over den weg werden vervoerd. Aan deze laatste anomalie werd reeds in den loop van 1939 een einde gemaakt, toen verschillende continentale verzekeringsmarkten (Nederland, België, Italië e.d.) ook verzekeringen tegen molest gingen accepteren op goederen te vervoeren langs binnenwateren, per spoor of op den weg; doch men verzekerde aanvankelijk, op bepaalde markten, die goederen alleen tegen molest, wanneer zij zich *op of in het vervoermiddel* bevonden, dus zonder eenige uitbreiding gedurende een eventueelen opslag tijdens overlading. Deze soort molestverzekeringen, die men, in tegenstelling tot het vervoer over zee, „landmolestverzekeringen” is gaan noemen, hebben het laatste jaar een groote vlucht genomen en worden intusschen op vrijwel alle continentale markten afgesloten tegen vaste premies, die voor de verschillende trajecten natuurlijk uiteenloopen. Zeer onlangs heeft men in Nederland, in dezen het voetspoor volgende van andere markten, de zoeven besproken beperking der dekking tot het zich bevinden in het vervoermiddel laten vervallen, en heeft men, naar analogie van het zeevervoer, ook voor continentaal vervoer molestdekking verschaft gedurende een tijdsduur van 15 dagen tijdens opslag in een overlaadplaats. Hiermede voorzag het particuliere verzekeringsbedrijf in een dringende behoefte, die den handel reeds geruimen tijd voelde.

Het verzekeren tegen molest van de continentale vervoermiddelen zelve is praktisch op de particuliere verzekeringsmarkten niet veel voorgekomen. Van einde 1939 tot het voorjaar 1940 hebben wel verschillende particuliere verzekeraars in Rotterdam zich toegelegd op het verzekeren tegen molest van binnenschepen, maar in dien tijd heeft de Nederlandsche Staat¹⁾, krachtens hem daartoe gegeven wettelijke bevoegdheid, tegen betaling van premie ook zijn verzekeringsapparaat voor eigenaren van internationale binnenschepen ter beschikking gesteld, terwijl na 15 Mei 1940 de bevoegde autoriteiten de binnenschepen zonder premiebetaling tegen molest verzekerden. Na bedoelden datum heeft trouwens dit Nederlandsche overheidsverzekeringsapparaat bij voortdurend de molestverzekering van allerlei vaartuigen op zich moeten nemen bij gebreke van dekking op de particuliere markt, en in bepaalde gevallen ook weer zonder premiebetaling.

Dat de overheid, hier en elders, zich geroepen achtte de dekking tegen molestrisico op zich te nemen, waar het particuliere verzekeringswezen zich gedesinteresseerd

¹⁾ Zie mijn artikel „De Nederlandsche Staat en het verzekeren van goederen en schepen” in E.-S.B. van 24 Januari 1940.

toonde, dan wel slechts bereid was tot risico-overname tegen zeer hoge premies, ligt in den aard van dit soort risico's. De transportonderneming kan in een dergelijk geval besluiten haar eigendom niet aan gevaar bloot te stellen door het buiten de gevarezone te brengen of te laten; het niet-verrichten van den transportdienst kan haar rationeeler voorkomen dan het aanvaarden van het risico. Voors de Overheid, als bewaakster van het belang der gemeenschap, zal echter de noodzaak van het aan- en vervoeren van goederen veelal zoo zwaar wegen, dat zij — desnoods zonder ontvangst van eenige tegenprestatie in den vorm van een premie — de transportondernemers vrijwaart voor de nadeelige gevolgen, welke het molest hun bij het verrichten van hun vervoersdienst kan berokkenen.

Dekking van andere molestschaden.

Uit het bovenstaande vloeit wel duidelijk voort, dat het particuliere „verzekeringsbedrijf tegen vaste premie” op grond van het karakter van het risico uiterst huiverig is geweest om molestdekking te verschaffen op die objecten, die niet uit hun aard zeer gemakkelijk verplaatsbaar zijn. En toch gaat het hier om zeer groote belangen. Als men — zooals het particuliere verzekeringsbedrijf dat kennelijk doet — van het standpunt uitgaat, dat voor het verzekeren tegen oorlogsschade van „stationnaire” voorwerpen tegen vaste premie het normale verzekeringsbedrijf zijn middelen niet kan beschikbaar stellen — en de gebeurtenissen hebben dat bedrijf in het gelijk gesteld — dan komt de gedachte naar voren, dat het volk dan in zijn geheel dergelijke schaden moet dragen. In deze richting zijn dan ook herhaaldelijk geluiden vernomen, en de Nederlandsche autoriteiten zijn reeds sedert geruimen tijd doende om zich van de gevallen objectsschaden, bovenal aan de genoemde categorie van objecten, een duidelijk financieel beeld te vormen, zij het ook, dat de principieele toezegging, dat men tot een zekere schadevergoeding zal overgaan, op het oogenblik — ruim een half jaar na het voorvallen der schade — nog steeds ontbreekt.

De „onderlinge” verzekering hier de aangevozenen vorm.

Is het nu een wonder, dat het particuliere initiatief zoekt naar een weg, om, met inachtneming van de bezwaren, te komen tot een zoo goed mogelijke dekking van oorlogsgeweldschade aan die objecten, die het normale, particuliere verzekeringsbedrijf niet verzekeren wil? Precies zooals in het begin van de negentiende eeuw vooruitziende kooplieden bij elkaar kwamen teneinde om te zien naar een middel om hun eigendommen en die hunner medeburgers tegen vermogensschade door brand te beschermen, en dat middel toen vonden in de oprichting van „onderlinge brandwaarborgmaatschappijen”, zoo hebben vooral den laatsten tijd weer verschillende mensen uit het bedrijfsleven onderlinge maatschappijen opgericht tot het accepteren van molestverzekeringen op deze zgn. „stationnaire” objecten, daarmede aan een groote publieke behoefte tegemoet komende.

Wij hebben hierboven reeds opgemerkt, dat de rampen, die dit soort risico's met zich mede brengt, uit hun aard in geconcentreerden vorm een aantal dicht opeenliggende objecten gelijktijdig treffen en daaruit de conclusie getrokken, dat deze risico's, die bovendien in het verleden gelukkig te weinig frequent voorkwamen, dan dat daaromtrent op betrouwbare statistieken berustende kansberekeningen kunnen worden gemaakt, terecht door het normale verzekeringsbedrijf, dat tegen vaste premies pleegt te werken, niet worden genomen. Als dan de Overheid zich — om welke redenen ook — nog niet principieel kan uitspreken omtrent de door de gemeenschap te dragen mate van schade, ligt het in de rede, dat de „onderlinge” verzekering, in wezen een afspraak om tot zekere limites met een groep vrije contractanten de eventuele schade gezamenlijk te dragen, de aangewezen vorm is voor het dekken van deze risico's. Dit gebeuren ligt dus geheel in de lijn der ontwikkeling.

Natuurlijk verschaft deze „onderlinge” dekkingsmethode — waarbij het meestal gaat om een zeker inleggeld met achteraf, zoo noodig, een omslagheffing, die vrijwel altijd tot een bepaald bedrag beperkt is — geen volkomen zekerheid, dat men zijn geleden molestschade geheel zal vergoed krijgen. Het „onderling” tegen molest verzekeren was in Nederland niet zeer bekend, behoudens dan van een enkele instelling, t.w. de vereeniging „Molest-Risico” van „Centraal Beheer”, welke intusschen meer voor groote objecten, industrieën e.d., bleek te zijn opgericht. Deze instelling vond in den wereldoorlog — toen het particuliere „vaste premie”-verzekeringsbedrijf, zooals boven uiteengezet, niet bereid bleek molestdekking op vaste voorwerpen te verschaffen — aanleiding een systeem van onderlinge dekking in het leven te roepen voor het dragen van deze risico's. Thans echter vraagt ook de gewone burger er met aandrang om, en daardoor zal het onderlinge karakter dier dekking belangrijker kunnen worden geaccentueerd, want nu eerst kan het typisch karakter van verzekeren — nl. dat „vele kleintjes een groote” maken — ten volle tot zijn recht komen. Daarom zien wij in die onderlinge molestverzekeringsinstituten, *mits goed geleid*, en mits daarbij gestreefd wordt naar een overal zoo verspreid mogelijke ligging der te accepteren risico's, een sociaal belang van de eerste orde.

Helaas is het oprichten der nieuwe „onderlinge” combinaties in vele opzichten nog te weinig geordend geweest, en zoo heeft de Nederlandsche Overheid gemeend, daaraan paal en perk te moeten stellen, zooals uit een op 2 November jl. gepubliceerde verordening blijkt. Maar uit den tekst dier verordening meenen wij te lezen, dat de Overheid weliswaar toezicht wil houden, ja zelfs kan gebied, dat verschillende dier instituten een fusie aangaan, maar dat men dit bedrijf niet wil doen verdwijnen. Zoo is dus wellicht voor den bona-fiden ondernemer op dit gebied de mogelijkheid geschapen om zijn werk naar behoren te blijven vervullen.

Mr. J. J. KAMP.

DE WIJZIGING VAN DE WET TOT HEFFING VAN EEN COUPONBELASTING.

„Gedwongen door dringenden nood der schatkist”, zooals het in de Memorie van Toelichting heet, werd op 29 December 1933 (S. 780) ingevoerd een Wet tot heffing van een couponbelasting.

Voor Nederland beteekende de bij deze wet opgelegde „zakelijke” belasting — die dus niet als een extra heffing op de inkomsten uit arbeidsloos inkomen was bedoeld — een novum.

Werden de voorschriften van deze wet oorspronkelijk van kracht verklaard tot 1 Januari 1939, bij de wet van 27 December 1938 (S. 413) werd de termijn, waarvoor de couponbelastingwet zou gelden, verlengd tot 1 Januari 1942.

Nu de wet onlangs bij Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën met ingang van 6 Juli 1940 is gewijzigd (zie Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied, stuk No. 14, onder No. 63), en wel in dien zin, dat het terrein der belastbare objecten is uitgebreid, ligt de veronderstelling voor de hand, dat de nood der schatkist er de oorzaak van zal zijn, dat aan de couponbelastingwet een nog langer leven zal zijn beschoren.

De strekking van de Couponbelastingwet en haar jongste wijziging.

In artikel 1 dezer wet is, onder meer, bepaald, dat onder den naam van „couponbelasting” een belasting wordt geheven van de opbrengst van binnenlandsche effecten, voor zoover deze niet bestaat in uitdeeling uit de winst, van binnen het Rijk gevestigde naamloze vennootschappen, commanditaire vennootschappen op aandeelen, coöperatieve en andere vereenigingen en onderlinge verzekeringsmaatschappijen.

Volgens artikel 2 worden voor de toepassing van deze wet onder „effecten” onder meer verstaan: alle inschrijvingen op grootboeken en alle stukken, die, als aandelen, obligaties, of onder welke benaming ook, gerangschikt kunnen worden onder de effecten of publieke fondsen, terwijl volgens hetzelfde artikel onder „binnenlandsche effecten” onder meer zijn te verstaan: effecten ten laste van den Staat, ten laste van provinciën, gemeenten, lichamen als bedoeld in artikel 130, letter b, der Gemeentewet (nl. tot behartiging van gemeenschappelijke belangen van twee of meer gemeenten), waterschappen, veenschappen, veenpolders en andere binnen het Rijk gevestigde rechtspersonen.

Het besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën van 6 Juli 1940 nu heeft de strekking om het begrip „effecten” uit te breiden, en wel in die richting, dat daaronder in het vervolg ook vallen: alle vorderingen ten laste van publiekrechtelijke of privaatrechtelijke rechtspersonen, indien deze vorderingen het gevolg zijn van leeningen, die, bestemd tot voorziening in de kapitaalbehoeften dier rechtspersonen, in wezen dezelfde strekking hebben als obligatieleeningen. Zoodanige strekking wordt in elk geval aanwezig geacht, indien de leening niet binnen een jaar na het aangaan daarvan zoowel opeischbaar als aflosbaar is; indien één der partijen het recht heeft de leening te verlengen, wordt, ter bepaling van den vervalddag, het recht tot verlenging mede in aanmerking genomen.

In een aanschrijving van 13 Augustus 1940 (No. 162) heeft voornoemde Secretaris-Generaal het wijzigingsbesluit nader toegelicht. Deze toelichting gaf in de praktijk echter aanleiding tot misverstand, zoodat het noodig werd geacht de aanschrijving te doen volgen door een tweede, verschenen op 2 October 1940 (No. 104), welke de gewenschte opheldering bracht. Gaf de eerste aanschrijving den indruk, dat het met de toepassing van de wijziging nog wel mee zou vallen, de tweede liet duidelijk uitkomen, dat inderdaad een belangrijke verruiming van het belastinggebied werd beoogd.

Wij laten, naar aanleiding van de laatste aanschrijving, hierna een beschouwing volgen over de aanvullende voorschriften der wet, zooals deze in de praktijk ten opzichte van publiekrechtelijke lichamen zullen worden gehanteerd.

Tal van kleinere publiekrechtelijke lichamen, zooals kleine gemeenten, waterschappen en dergelijke, zijn, vooral in de laatste jaren, gewoon hun kapitaaldienst te financieren door het sluiten van onderhandsche leeningen, die op één schuldbekentenis — dus niet in deelen verdeeld — worden opgenomen. Zoowel het feit, dat deze lichamen uit hoofde van het geringe bedrag der leeningen bezwaarlijk toegang kunnen krijgen tot de effectenbeurs, als de aantrekkelijkheid, die dergelijke leeningen in sommige gevallen voor beleggers bezitten, zijn hiervan de oorzaak¹⁾.

Hoe langer hoe meer gingen echter ook grotere publiekrechtelijke lichamen, provinciën en groote gemeenten, tot deze handelwijze over, waartoe niet in het minst de omvangrijke fondsen, die bij de institutioneele beleggers braak lagen, medewerkten. Toch behield in deze gevallen de geldgever zich bij het leeningscontract vaak het recht voor, om op een tijdstip te zijner keuze omzetting in obligaties te eischen.

Het is niet aan te nemen, dat het betrekkelijk geringe bedrag der couponbelasting (2 pCt. van de opbrengst

¹⁾ Institutioneele beleggers (bijv. levensverzekeringmaatschappijen) geven dikwijls de voorkeur aan onderhandsche leeningen, omdat het bedrag à pari op de balans kan worden vermeld, met koersverliezen geen rekening behoeft te worden gehouden, de looptijd onafhankelijk is van uitlotingskansen, de bankkosten geheel ontbreken en de administratiekosten tot een minimum worden teruggebracht. Tenslotte behoeft geen rekening te worden gehouden met effectenzegelbelasting.

der uitdeeling zonder aftrek van de belasting, zie de artikelen 3 en 7 der desbetreffende wet) tot de hierboven gereleveerde politiek in belangrijke mate heeft medegewerkt, ofschoon het besparen van couponbelasting in enkele gevallen toch wel een nevenargument zal hebben opgeleverd.

Desniettegenstaande vielen toch, zooals uit het voorgaande blijkt, relatief belangrijke bedragen buiten het gebied van deze belasting en kon niet worden ontkend, dat de keuze der belastbare objecten eenigszins den indruk wakte van willekeur. In zooverre is de thans aangebrachte wijziging in de wet dan ook een logische. Het bezwaar daartegen bestaat alleen in de moeilijkheid der wetsinterpretatie, welke thans grooter is dan vóór de wijziging.

Welke leeningen thans onder de belasting vallen.

Ofschoon aan elke wet, en zeker aan een belastingwet, de eisch mag worden gesteld, dat de interpretatie niet te veel bezwaren oplevert, leert de praktijk, dat, bij het streven om het in de wet neergelegde beginsel allengs zoo zuiver mogelijk toe te passen, het aantal grensgevallen toeneemt en de interpretatie moeilijker wordt. Zoo is het ook hier.

Zien wij het goed, dan zullen in het vervolg vrijwel alle door publiekrechtelijke lichamen aangegane leeningen onder de vigueur dezer wet vallen; het bedrag van de leening, en de vraag, of in een bepaald geval de geldgever aan een schuldbekentenis of aan obligaties de voorkeur geeft, spelen geen rol meer. Het is, volgens de laatste aanschrijving, geenszins de bedoeling, dat voor elken schuldenaar wordt nagegaan, of hij op obligaties dan wel op schuldbekentenis „placht” te leenen, doch wel, dat aan de hand van het „karakter” der leening wordt nagegaan, of zulk een leening in het algemeen als obligatieleening dan wel als leening, die men op onderhandsche schuldbekentenis pleegt aan te gaan, wordt beschouwd.

Zoo zijn dus uitdrukkelijk uitgezonderd de door eerste of tweede hypotheek gedekte leeningen, welke in normale gevallen niet in obligaties plegen te worden verdeeld. Daarentegen zullen de door de Rijksfondsen verstrekte leeningen met langen looptijd, waarbij in verband met een andere zekerheid, bijv. een gemeentelijke garantie, een bedrag tot 100 pCt. van de waarde van het onderpand wordt verstrekt, niet buiten de belasting vallen, ook al is bovendien hypothecaire zekerheid verstrekt.

Ook zoogenaamde annuïteitleeningen, waarvan het zeer goed denkbaar is, dat zij in obligaties zouden kunnen worden verdeeld — hetgeen in de praktijk dikwijls voorkomt —, zullen dus in het algemeen onder de belasting vallen.

Een bijzondere bespreking vereischen de zoogenaamde kasgeldleeningen. Voor zoover deze worden aangegaan als anticipatie op te verwachten gewone inkomsten der publiekrechtelijke lichamen, vallen zij uit den aard der zaak niet onder de belasting. Immers noch van dekking van kapitaalbehoeften, noch van een in wezen gelijke strekking als obligatieleeningen, is hier sprake.

Hoe staat het echter met die kasgeldleeningen, die worden aangegaan in afwachting van een latere consolidatie in een vaste leening? Hier betreft het kasgeldleeningen, die wel bestemd zijn om te voorzien in kapitaalbehoeften. Maar hebben zij dezelfde strekking als obligatieleeningen?

De tweede zin van het tweede lid van § 1 van het wijzigingsbesluit geeft hier een aanwijzing. Indien namelijk de leening niet binnen een jaar na het aangaan zoowel aflosbaar als opeischbaar is, wordt die strekking in elk geval aanwezig geacht. Nu worden dergelijke leeningen zelden voor een termijn, langer dan een jaar, gesloten. Is de kasgeldleening voor korteren termijn gesloten, dan behoeft zoodanige strekking niet aanwezig te worden geacht. Mogelijk is het naar onze meening echter wel, dat dit geschiedt, nl. in het geval, dat een kasgeld-

leening, aangegaan tot dekking van kapitaalbehoef ten met een looptijd van zes maanden, telkenmale na aflossing opnieuw voor eenzelfde tijd zou worden aangegaan. Alsdan ontstaat een geval, analoog aan dat, hetwelk in de laatste aanschrijving van den Secretaris-Generaal is genoemd, nl. het doorlopend aanwezig zijn van een nadeelig saldo in rekening-courant met een bankinstelling ten nadeele van den rechtspersoon.

Een kasgeldleening met een looptijd van minder dan een jaar, die niet wordt overgesloten in een nieuwe, valt echter naar onze meening niet onder de belasting. De meergenoemde aanschrijving verklaart dan ook zonder meer, dat kasgeldleeningen buiten aanmerking kunnen worden gelaten.

Het komt ook voor — het dient in dit verband te worden opgemerkt —, dat gemeenten haar loopende diensten voor een deel financieren door gebruikmaking van de waarborgsommen, welke ingevolge artikel 73 van de Lager Onderwijswet door schoolbesturen worden gestort. Leeningen van dezen aard komen uit den aard der zaak ook niet voor belastingheffing in aanmerking. Het spreekt echter vanzelf, dat, indien de gemeenten op haar beurt die waarborgsommen — en hetzelfde geldt ook voor andere gelden — gaan beleggen door de gelden ter leen te verstrekken aan rechtspersonen, zooals bijv. de Bank voor Nederlandsche gemeenten, deze verstrekking wel belastbaar zal zijn.

Door publiekrechtelijke lichamen in de uitoefening van hun taak verstrekte leeningen.

Deze laatste kwestie brengt ons bij den inhoud van het derde lid van de eerste aanschrijving van den Secretaris-Generaal, namelijk deze, dat leeningen, verstrekt door een publiekrechtelijk lichaam in de uitoefening van zijn taak, buiten de belasting vallen ²⁾. In het hiervoren genoemde geval van belegging van waarborgsommen bij een bank kan niet van verstrekking in de uitoefening van de taak van de gemeente worden gesproken.

Dit is echter wel het geval, indien bijv. het Rijk aan de gemeente voorschot verstrekt, welke de gemeente op haar beurt als gelden verstrekt aan woningbouwverenigingen ingevolge artikel 52 van de Woningwet. Ook kan bijv. een provincie een voorschot op langen termijn verstrekken aan een vereeniging, welke zich met de verpleging van krankzinnigen belast. Daar de zorg voor de krankzinnigen bij de wet aan de Provincie als taak is toegewezen, is hier het criterium van verstrekken in de uitoefening van de taak aanwezig.

De Secretaris-Generaal is geneigd om ten aanzien van deze quaestie een ruim standpunt in te nemen en in het algemeen alle leeningen, welke door provincie of gemeente worden verstrekt, tot deze rubriek te rekenen. Daar immers in verreweg de meeste gevallen deze leeningen niet zullen worden verstrekt uit eigen middelen, doch de provincie en de gemeente verplicht zullen zijn daarvoor zelf leeningen op te nemen, wordt aldus dubbele belasting voorkomen.

Worden de door de gemeente op grond van artikel 52 der Woningwet als voorschot uitgekeerde gelden niet opgenomen bij het Rijk, doch bij een derde, dan is deze laatste leening weer wel belast. Immers, deze „derden” vallen niet onder de publiekrechtelijke lichamen, welke gelden verstrekken uit hoofde van hun taak. De Secretaris-Generaal betoogt, dat de couponbelasting beoogt den geldgever te treffen, en dat er dus geen enkele aanleiding is om de bovengenoemde leeningen anders te behandelen dan leeningen, welke de gemeente voor andere doeleinden opneemt.

²⁾ Daar de strekking van het wijzigingsbesluit is, die gevallen te treffen, in welke door het aangaan van een onderhandsche leening de obligatievorm wordt ontgaan, is deze opvatting logisch. Immers, leeningen, door een publiekrechtelijk orgaan verstrekt in de uitoefening van zijn taak, plegen niet als obligatieleeningen te worden uitgegeven.

Onder deze „derden” zijn ook te rekenen de Rijksfondsen, welke naar belegging van hun beschikbare middelen streven; het „Werkfonds” is, gelet op zijn doelstelling; daartoe echter niet te rekenen.

Het vorenstaande laat geen twijfel bestaan omtrent de beantwoording van de vraag, of leeningen, welke door een gemeente zijn gegarandeerd, onder de belasting vallen. De garantie dient bij de beoordeeling niet in aanmerking te worden genomen; slechts het karakter van de leening zelve dient te worden onderzocht.

De vraag is nog gesteld, of leeningen, welke een gemeente aan haar takken van dienst verstrekt, onder de belasting vallen. Natuurlijk is dit niet het geval, daar een gemeentelijke tak van dienst geen rechtspersoon is en een juridische verhouding van schuldeischer tot schuldenaar dus ontbreekt. Doch zelfs indien deze zou worden verondersteld, dan nog zou een dergelijke leening zijn verstrekt door de gemeente in de uitoefening van haar taak, en dus op dien grond buiten de belasting vallen.

In het vorenstaande hebben wij de richtlijnen aangegeven, welke bij de beoordeeling van de vraag, of een leening al dan niet onder de couponbelastingwet valt, in aanmerking dienen te worden genomen.

Wie zal de belasting uiteindelijk dragen?

De vraag, die zich tenslotte nog opdringt, is deze, of, bij het volgen van deze lijnen, de billijkheid voldoende in het oog is gehouden.

Zooals wij hiervoor opmerkten, is door den Secretaris-Generaal als richtsnoer genomen — en terecht — het beginsel te treffen. Of deze inderdaad wordt getroffen, is een vraag niet van juridischen, doch van economischen aard. In hoeverre namelijk afwenteling der belasting door den geldgever op den geldnemer mogelijk is, is een zaak, welke van vele factoren afhangt. Het is zelfs niet onmogelijk, dat in sommige gevallen, in verband met de afronding van rentetypes en koersen, een bedrag, grooter dan dat van de belasting, wordt afgewenteld.

Bij vele leeningen is voorts een beding gemaakt, krachtens hetwelk een van de rente te heffen belasting geheel of ten deele ten laste van den geldnemer blijft, zoodat deze, die de belasting ingevolge artikel 5 der wet aan het Rijk moet voldoen, geen gebruik kan maken van de bij ditzelfde artikel genoemde bevoegdheid om bij de uitbetaling van de opbrengst de daarop verschuldigde belasting af te houden.

Dit kan tot onbillijkheden leiden.

De Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten heeft de aandacht gevestigd op het volgende geval. Zooals reeds hiervoor is medegedeeld, zijn van de couponbelasting vrijgesteld de voorschotten, door het Rijk aan gemeenten verstrekt ingevolge de Woningwet. Een dergelijke leening, opgenomen bij een bankinstelling of elders, is dat echter niet. „Is” — zoo ontleenen wij aan een mededeeling van de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten — „bij een dergelijke leening door den geldgever het beding gemaakt, dat de van de rente te heffen belasting ten laste van den geldnemer blijft, zoo zou de gemeente in een ongunstiger positie verkeren dan indien zij de leening bij het Rijk had kunnen opnemen. En nu is in vele gevallen deze situatie ontstaan, doordat de zijde van het Rijk werd bevorderd, dat, indien de gemeente elders met de opneming van gelden kon slagen, zij dit deed en geen aanvraag tot Rijksvoorschot ingevolge de Woningwet indiende. De billijkheid brengt naar ons oordeel” (d.i. het oordeel van de Vereeniging) „mede, de vrijstelling van couponbelasting ook dergelijke gevallen te doen betreffen. Immers ook bij deze geldleeningen gaat het om de behartiging van de aan de gemeente in de Woningwet opgelegde taak. Hetzelfde geldt voor de door de woningbouwverenigingen aangeane geldleeningen, waarvan de

betaling van rente en aflossing door de gemeente is gegarandeerd."

Afgezien van de vraag, of en in hoeverre de gemeenten zich bij het beoordeelen van den rentabiliteitskoers van de bij derden opgenomen leeningen rekenschap hadden kunnen geven van de mogelijke invoering van een wijziging in de couponbelastingwet, komt het ons voor, dat deze opmerking van de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten steekhoudend is.

J. H. TEXTOR.

HET DIAMANTBEDRIJF IN DEN OORLOGSTIJD.

De Diamantbeschikking.

In het Verordeningenblad van 14 October 1940 is opgenomen de beschikking, waarbij wordt bepaald:

„Ruw en bewerkt diamant, diamantpoeder, boort en industriediamant zijn distributiegoederen in den zin van artikel 4 van de Distributiewet 1939."

Als uitvloeisel hiervan werd in de Nederlandsche Staatscourant van 19 October 1940 gepubliceerd de „Diamantbeschikking 1940 No. 1", waarbij werd ingesteld het *Rijksbureau voor Diamant*, te Amsterdam gevestigd in het gebouw der Beurs voor den Diamanthehandel, onder directie van Dr. Ir. A. H. W. Hacke. Volgens deze beschikking is elke diamantonderneming verplicht aan den directeur schriftelijk het verzoek te doen haar bij het Rijksbureau in te schrijven en van haar diamantvoorraad schriftelijke opgave te verstrekken. Binnen twee dagen na den dag, waarop de voorraad vermeerderd is, moet daarvan telkens opgave worden gedaan. Zonder schriftelijke vergunning van den directeur van het Rijksbureau is het verboden diamant al dan niet in eigendom voorhanden of in voorraad te hebben, te koop, te verkoopen, af te leveren, te gebruiken, te verbruiken, te bewerken of te verwerken. Aan natuurlijke of rechtspersonen, die van den handel in diamant niet hun normaal bedrijf maken, is het verboden zonder schriftelijke vergunning van den directeur diamant te koop, met het doel dit weder te verkoopen. De ondernemingen zijn verplicht den directeur op diens verzoek alle inlichtingen, welke hij in verband met een goede uitvoering der Diamantbeschikking noodzakelijk acht, te verstrekken en hem de goederen, waarop de bepalingen dezer beschikking van toepassing zijn, te toonen.

Al deze bepalingen van de Diamantbeschikking zijn in publicaties van het genoemde Rijksbureau voor Diamant en in tot belanghebbenden gerichte circulaire nader uitgewerkt. Zoo is bepaald, dat de bezitters van ruw en halfbewerkt fabrikaat de in hun eigen bezit zijnde voorraden mogen verwerken; dat zij, die ruw of halfbewerkt fabrikaat bezitten, dit mogen verkoopen aan degenen, die het diamant verder verwerken; dat degenen, die geslepen diamant bezitten, dit mogen verhandelen aan andere handelaars, mits deze beide personen bij het Rijksbureau zijn ingeschreven en het diamant niet verder wordt verwerkt. Indien een bezitter van ruw of halfbewerkt fabrikaat dit verkoopen wil aan iemand, die het niet zelf verwerkt, krijgt deze laatste de verplichting, om, indien hij verkoopt, dit slechts te doen aan iemand, die het verder verwerkt.

De „ratio" van de Verordening, waarbij diamant tot distributiegoed werd verklaard, zal den lezer duidelijk worden uit hetgeen hier volgt.

De verschillende soorten diamant.

Er valt te onderscheiden tusschen ruw en halfbewerkt (gezaagd, gekloofd) diamant; geslepen diamant en industrieel diamant. Het diamant, dat zich in ruwen of gedeeltelijk bewerkten staat bevindt en bestemd is om tot geslepen diamant te worden verwerkt, is slechts in beperkte hoeveelheden in ons land aanwezig. Uit Enge-

land, van waaruit het ruw werd ingevoerd, komt dit thans niet meer binnen. De diamantindustrie kan echter niet aan den gang worden gehouden, indien er geen voorraden ruw materiaal zijn, die verwerkt kunnen worden. Het streven moet er daarom op gericht zijn, dat de aanwezige voorraden ruw diamant niet zonder meer als handelsobject op de markt circuleeren, maar dat zij naar den juwelier (fabrikant) gaan, die ze verwerkt of, wanneer het betreft halffabrikaten, verder verwerkt. Daarom nu heeft het Rijksbureau geïnstrueerd, dat diamant, dat zich in ruwen of gedeeltelijk bewerkten staat bevindt, slechts verkocht mag worden aan hen, van wie verwacht wordt, dat zij het zullen bewerken of het slechts zullen verkoopen aan iemand, die het zal bewerken.

Geslepen diamant mag vrij verkocht worden aan hen, die bij het Rijksbureau zijn ingeschreven. Het mag niet verder worden verwerkt, d.w.z., het mag niet, zonder toestemming van het Rijksbureau, in sieraden worden gezet. Gezette diamantartikelen (ringen, broches, enz.) vallen namelijk buiten de bepalingen der Verordening. Er dient dus controle te zijn, opdat niet alle geslepen diamant gezet zou worden en zoo aan het toezicht van het Rijksbureau zou worden onttrokken. Een nadere regeling van deze materie mag intusschen verwacht worden. Een en ander hangt samen met de bestaande deviezenregelingen, in verband waarmee ook de handel in geslepen diamant door bepalingen van het Rijksbureau moet worden bestreken.

Ten aanzien van diamant, dat voor industrieele doeleinden gebruikt wordt, is het zonder meer duidelijk, dat dienaangaande regelingen noodig zijn. Voor tal van bedrijven, ook voor de bewapeningsindustrie, is het gebruik van industrieel diamant noodzakelijk, hetgeen uiteraard in dezen tijd controle en regeling noodig maakt. Dit klemt te meer, nu tengevolge van de oorlogsomstandigheden ook industriediamant slechts in beperkte hoeveelheid voorradig is.

Het Diamantsyndicaat.

Gelijk reeds gezegd is, zijn de importmoelijkheden van dezen oorlogstijd oorzaak van den betrekkelijk geringen omvang der zich in ons land bevindende voorraden ruw diamant, industrieel diamant daaronder begrepen.

Vóór den oorlog was de *Diamond Corporation*, d. i. het te Londen gevestigde Ruw-Syndicaat, de verkoop-centrale van ruw diamant, hetwelk door de importeurs uit Amsterdam en uit Antwerpen daar werd betrokken. Thans is hun relatie met deze instelling verbroken.

Het meeste diamant wordt gevonden in Zuid-Afrika. In 1870 werden daar de groote diamantvelden ontdekt, die tien jaar later door Cecil Rhodes werden ondergebracht in de „De Beers Consolidated Diamond Mines Ltd.". Dit concern droeg den verkoop op aan het *London Diamond Syndicate*, hetwelk op gezette tijden „zichten" uitgaf, d.w.z. het ruw toonde aan aspirant-koopers, die daartoe, voornamelijk uit Amsterdam en Antwerpen, naar Londen kwamen en de door hen gekochte series, hetzij geheel of gedeeltelijk lieten bewerken, hetzij op de diamantmarkten in de genoemde plaatsen verder verkochten. Het Ruw-Syndicaat had aldus het monopolie van de uit Zuid-Afrika afkomstige ruwe diamanten.

Behalve in Zuid-Afrika wordt ook diamant gevonden in den Congo, in Angola, Zuid-West Afrika, Rhodesia en Borneo. Aanvankelijk was de productie in deze gebieden niet van grooten omvang, maar in 1925 ging de „Société Internationale Forestière et Minière", kortweg de *Forminière* genoemd, zich bezig houden met de exploitatie der diamantvelden in den Belgischen Congo en Portugeesch Angola. Dit geschiedde zoo intensief, dat de Congo al spoedig 25 pCt. van de wereldproductie opleverde, welke bovendien nog sterk toenam door

de ontdekking van de Namaqualand-diamantvelden in Zuid-Afrika. De onderlinge concurrentie der Afrikaansche diamantmaatschappijen maakte in 1931 plaats voor een samenwerking door de oprichting van een gezamenlijke verkoop-centrale, de *Diamond Corporation*, die in de plaats trad van het London Diamond Syndicate. De nieuwe verkoopmaatschappij kwam ook in verbinding met de Forminière, die zich in 1933 onder haar auspiciën stelde, evenals de Companhia de Diamantes de Angola. Zoo kwam 95 pCt. der wereldproductie onder de contrôle van de Diamond Corporation, door welke nu de verkoop niet alleen van het Zuid-Afrikaansche ruw, maar ook van de Congo- en de Angola-diamanten plaats vond, hetgeen van gunstigen invloed was voor de stabilisatie der diamantprijzen. Waar nu immers alle verkoopen door één kanaal geschieden en daardoor de onderlinge concurrentie was uitgeschakeld, was het mogelijk de diamantmarkt vóór al te sterke prijsschommelingen te vrijwaren.

De vraag rijst nu: welke zullen de gevolgen zijn van de omstandigheid, dat de oorlog thans een wig gedreven heeft tusschen de relaties van de Congo- en de Angola-diamantmaatschappijen met de De Beers Cy. en de Diamond Corporation? Moet hiervan een herleving van de oude concurrentie gevreesd worden met een voor het prijspeil fatale uitwerking daarvan?

Er kan hieromtrent op dit oogenblik niets met zekerheid worden gezegd, want de verdere ontwikkeling van het diamanthandelsbedrijf valt nog niet geheel te overzien.

Uit hetgeen hier volgt kan men echter opmaken, dat er een reden is om zich dienaangaande niet ongerust te maken.

Invoer van ruwe en uitvoer van geslepen diamant in oorlogstijd.

Hierboven hebben wij melding gemaakt van de schaarschte aan ruwe grondstof in ons land, door de stagnatie van den import veroorzaakt. Hierin zal de Forminière kunnen helpen voorzien door verkoop van ruw aan Nederlandsche fabrikanten en handelaren. Het Rijksbureau voor Diamant zal dit stellig willen bevorderen, ook in het belang van de diamantnijverheid in Amsterdam, die het ruw voor de bewerking noodig heeft. De in Brussel gevestigde Forminière heeft er uiteraard belang bij, dat zij haar ruwen voorraad aan den man brengt en zal er zeker toe willen medewerken om evengoed de Nederlandsche als de Belgische diamantindustrie het voortwerken mogelijk te maken. Natuurlijk heeft zij er ook belang bij, dat de diamantprijzen niet omlaag gaan. Een daling van de ruw-prijzen zou automatisch een teruggang in de prijzen van het geslepen product veroorzaken en tenslotte tot een totale ontwrichting van de diamantmarkt leiden. Er is daarom een goede grond voor de veronderstelling, dat de prijspolitiek van de Forminière er ook in de toekomst op gericht zal blijven om de waarde van het diamant op peil te houden. De grootste moeilijkheid voor de positie van het bedrijf schuilt in de quaestie van den export. Diamant is namelijk voor een belangrijk deel een exportartikel, want het gebruik van geslepen diamant in ons land en in België is zeer beperkt. Gelijk bekend is, is thans echter de uitvoer naar tal van afzetgebieden uiterst bezwaarlijk of onmogelijk. In overleg met de Deutsche autoriteiten wordt voor deze moeilijkheden een oplossing gezocht. Voor wat ons land betreft, is het Rijksbureau ook te dien aanzien diligent.

Alles bijeen genomen, en gezien het feit, dat de overheid het economische leven van Nederland zoo goed mogelijk in stand wil houden, mogen wij hopen, dat het diamantvak, dat vanouds een belangrijke rol in Amsterdam heeft gespeeld, zich door de moeilijkheden van den oorlogstijd zal kunnen heenworstelen.

Mr. J. E. HILLESUM.

AANTEEKENINGEN.

Volmachten van verzekering-maatschappijen.

Men schrijft ons uit assurantiëkringen:

Het spreekt vanzelf, dat er zich door de bezetting van ons land, met als voornaamste gevolg voor het verzekeringswezen een verbreking van het contact met Engeland, groote veranderingen voltrekken in de maatschappijen, welke tezamen de Nederlandsche assurantiemarkt vormen.

Deze markt omvatte ook een groot aantal buitenlandse maatschappijen, waaronder vooral de Engelsche een zeer voorname plaats innamen, en zonder welke het niet mogelijk was om belangrijke verzekeringen onder te brengen.

Ondanks het feit, dat den laatsten tijd verschillende nieuwe Nederlandsche maatschappijen zijn opgericht, is het ook thans nog niet mogelijk zeer groote risico's te dekken zonder dat hierop buitenlandse maatschappijen worden betrokken.

Vroeger, vóór den wereldoorlog 1914—1918, namen ook de Duitsche maatschappijen op de Amsterdamsche en Rotterdamsche markten een belangrijke plaats in, doch na den oorlog en met de daarop gevolgde inflatie in Duitsland was dit niet meer het geval.

Thans echter doet zich het verschijnsel voor, dat in de plaats van de Engelsche maatschappijen, waarvoor hier te lande, althans voorloopig, geen zaken meer kunnen worden gedaan, een groot aantal Duitsche maatschappijen de vroeger verloren positie tracht te herwinnen, waardoor den Nederlandschen assurantie-bezorgers de mogelijkheid wordt gegeven een deel van de weggevallen dekking thans te vervangen door dekking bij Duitsche maatschappijen.

Het lijkt ons daarom gewenscht eenige aandacht te schenken aan de wijze, waarop de binnen- en buitenlandse maatschappijen in het algemeen op de Amsterdamsche en Rotterdamsche Beurs worden vertegenwoordigd, en aan de waarborgen, welke het verzekerde publiek heeft, dat ingeval van schade de maatschappijen ook gehouden zijn die te vergoeden.

De laatste jaren is veel gesproken en geschreven over de kwestie van ordening en in bepaalde gevallen ook van toezicht op het bedrijfsleven. Het is daarom niet van belang ontbloeit om te vermelden, dat in het verzekeringswezen een begin van ordening reeds jaren geleden tot stand kwam, nl. te Rotterdam in 1868 en te Amsterdam in 1884. De gezamenlijke assurantiemakelaars resp. -bezorgers en assuradeuren kwamen toen overeen, dat volmachten, waarbij het agenten werd geoorloofd voor binnen- en buitenlandse maatschappijen verzekeringen te accepteren, op een standaardformulier zouden worden verleend. Deze formulieren zouden bij een ter plaatse gevestigde assurantiemakelaars- resp. assurantiebezorgers-firma worden gedeponereerd, t.w. te Rotterdam bij de Firma R. Mees & Zoonen en te Amsterdam bij de Firma de Vos & Zoon, welke beide firma's resp. sedert 1720 en 1750 het beroep van assurantiemakelaars, resp. assurantiebezorgers ter plaatse uitoefenen. Sinds het jaar 1928 is, in verband met de vestiging van het bijkantoor van R. Mees & Zoonen te 's-Gravenhage, ook deponering van volmachten en ondervolmachten voor 's-Gravenhage doorgevoerd.

Dit volmacht-formulier is zonder ingrijpende veranderingen in stand gebleven tot 1 Januari 1934, op welken datum na langdurige voorbereiding een geheel nieuw volmachtformulier werd ingevoerd, tot stand gekomen met medewerking van de heeren Mr. G. J. Lijcklama à Nijeholt te Rotterdam en Jhr. Mr. J. F. Th. van Valkenburg te Amsterdam.

Hierbij werd voorzien in leemten en gebreken, welke in de praktijk waren gebleken, terwijl het formulier in het algemeen beter aangepast werd aan de inmiddels verder voortgeschreden ontwikkeling van het economisch leven.

Op dit formulier zijn thans, haast zonder eenige uitzondering, alle volmachten verleend, die door binnen- en buitenlandse maatschappijen aan agenten te Amsterdam, te Rotterdam en te 's-Gravenhage en de laatste jaren ook in de provincie, worden gegeven.

Thans zijn te Amsterdam ten kantore van de Firma de Vos & Zoon volmachten gedeponereerd van meer dan 300 binnen- en buitenlandse maatschappijen, w.o.:

van Nederl. en Ned.-Ind. Maatschappijen	100	stuk
„ Engelsche Maatschappijen	110	„
„ Duitsche „	40	„
„ Fransche „	10	„
„ Scandinavische „	20	„
„ Amerikaansche „	15	„
„ Zwitsersche „	12	„

Te Rotterdam bij de Firma R. Mees & Zoonen berusten eveneens volmachten van meer dan 300 binnen- en buitenlandse maatschappijen, w.o.:

van Nederl. en Ned.-Ind. Maatschappijen	123	stuk
„ Engelsche Maatschappijen	88	„
„ Duitsche „	45	„
„ Fransche „	12	„
„ Scandinavische „	15	„
„ Amerikaansche „	11	„
„ Zwitsersche „	11	„

Te 's-Gravenhage bij de Firma R. Mees & Zoonen bedragen deze aantallen:

van Nederl. en Ned.-Ind. Maatschappijen	37	stuk
„ Engelsche „	8	„
„ Zwitsersche „	7	„
„ andere „	4	„

Vanzelfsprekend is het aantal volmachten, dat aan de agenten werd verleend, grooter, daar verschillende maatschappijen meer dan één agent te Amsterdam en/of te Rotterdam en 's-Gravenhage hebben.

Alvorens op den inhoud van het volmachtformulier zelf in te gaan, lijkt het ons goed te vermelden, op welke wijze de volmacht door de maatschappij wordt verleend en welke voorschriften hierbij in acht moeten worden genomen, opdat de grootst mogelijke zekerheid bestaat, dat de volmacht rechtsgeldig is verleend.

Allereerst moet de volmacht worden gezegd overeenkomstig de voorschriften van het land, waar zij wordt verleend.

Daarnaast moeten de handteekeningen worden gelegaliseerd door een notaris, of, bij ontstentenis van dezen, door een daartoe bevoegd overheidspersoon, die na gebleken juistheid tevens moet verklaren, dat de ondertekenaar(aren) van de volmacht tot het verlenen daarvan namens de maatschappij bevoegd is (zijn). Dit voorschrift geeft tot veel misvatting aanleiding en vele volmachten moeten worden teruggezonden, omdat dit voorschrift niet of niet voldoende in acht is genomen.

Toch is dit voorschrift van veel belang, omdat de bovengenoemde firma's, die slechts als bewaarders van de volmachten optreden, in geen enkel opzicht aansprakelijkheid kunnen aanvaarden voor het feit, dat te eeniger tijd mocht blijken, dat degenen, die de volmacht ondertekenden, daartoe niet zonder meer bevoegd waren.

De Directies van vele maatschappijen zijn nl. in het algemeen bevoegd de vennootschap in en buiten rechten te vertegenwoordigen, doch hebben voor speciale, in de statuten met name genoemde handelingen de goedkeuring van den Raad van Commissarissen of van de aandeelhoudersvergadering noodig.

Daar de beide genoemde firma's zich ook niet kunnen begeven in het uitleggen van de statuten der verschillende maatschappijen, is op juridisch advies het voorschrift opgenomen, dat uit de legalisatie terdege moet blijken, dat de ondertekenaars der volmacht inderdaad tot het verlenen daarvan bevoegd zijn.

Indien het volmachten van buitenlandse maatschappijen betreft, moet de handteekening van den notaris wederom worden gelegaliseerd door den Nederlandschen Consul en in den laatsten tijd, voor Deutsche maatschappijen, bij ontstentenis van dezen door den Zweedschen Consul, welk land met de behartiging van de Nederlandsche belangen is belast, of door den „Landesgerichtspräsident“.

Door een en ander is de grootst mogelijke zekerheid verkregen, dat de volmacht op de juiste wijze en door den daartoe bevoegden persoon is verleend.

Art. 1 van de volmacht omvat de bevoegdheden, welke den agent door de maatschappij worden verleend.

Hieruit blijkt, dat aan den gevolmachtigde volmacht wordt gegeven om in het Koninkrijk der Nederlanden binnen Europa in naam van de maatschappij binnen de perken harer statuten-verzekeringen aan te nemen van risico's zoowel binnen als buiten Nederland.

In verband hiermede moet door de maatschappij bij het nederleggen der volmacht gelijktijdig een exemplaar harer statuten worden overgelegd, en is de maatschappij verplicht om ingeval van wijziging harer statuten zoo spoedig mogelijk daarvan aan de bewaarders der volmacht kennis te geven.

Er mag geen bepaalde branche in de volmacht worden genoemd, zoodat de maatschappij voor alle verzekeringen, die door den agent worden geaccepteerd, gebonden is, mits een en ander de statuten niet te buiten gaat.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat de maatschappij geen bijzondere voorschriften aan haar gevolmachtigde kan geven en de teekening door den agent niet zou kunnen beperken tot bijv. brand- of transportverzekeringen. Dergelijke bijzondere voorschriften gelden echter alleen voor de rechtsverhoudingen tusschen de maatschappij en de gevolmachtigde — zoodat de gevolmachtigde uitsluitend en alleen tegenover de maatschappij aansprakelijk blijft, wanneer hij de hem gegeven instructies overschrijdt — doch de rechtsverhoudingen tusschen de maatschappij en derden (het verzekerde publiek) worden daardoor in geen enkel opzicht gewijzigd of beperkt.

Dat dit van groot belang voor het verzekerde publiek is, behoeft hier geen verder betoog.

De bevoegdheden van den gevolmachtigde omvatten verder alles wat voor de uitoefening van het verzekeringsbedrijf noodig is, o.a. het regelen, erkennen en betalen van schaden, alsmede het in der minne (bij wege van dading of anderszins) treffen van schikkingen in verband met schaden en alle andere tegen de maatschappij ingestelde aanspraken; het in rechte betwisten van alle aanspraken tegen de maatschappij; het ahangig maken van rechtsvorderingen, enz.; het onderwerpen van alle geschillen aan de beslissing van scheidsmannen, enz. enz.

De agent, de gevolmachtigde, mag dus in ieder opzicht beslissingen nemen zonder daarin eerst de maatschappij te kennen. De verzekerde heeft alleen met den agent van de maatschappij te maken, zonder dat hij zich over de een of andere kwestie direct met de maatschappij in verbinding behoeft te stellen.

Dit principe, dat men nimmer met de maatschappij direct te maken heeft, is zelfs volgehouden tot na beëindiging van de volmacht. De maatschappij is ingeval van beëindiging van de volmacht verplicht per aangeteekende brief aan de Firma's R. Mees & Zoonen te Rotterdam of 's-Gravenhage of de Vos & Zoon te Amsterdam van deze beëindiging kennis te geven, al naar gelang de volmacht te Rotterdam, te 's-Gravenhage of te Amsterdam is gedeponeerd, waarna deze firma's van de beëindiging van de volmacht door middel van tenminste één plaatselijk dagblad aan een en ander algemeene bekendheid moeten geven. De intrekking is nl. tegenover het publiek niet geldig, voordat deze intrekking aan de bewaarders der volmacht is medegedeeld en door deze is gepubliceerd.

Te Amsterdam geschiedt dit altijd door middel van een advertentie, bij voorkeur in het ochtendblad van het „Algemeen Handelsblad”, terwijl tevens de intrekking gepubliceerd wordt in eenige vakbladen.

Te Rotterdam geschiedt het door publicatie in het blad „Scheepvaart” en eveneens in de vakbladen.

Te 's-Gravenhage geschiedt het door middel van een advertentie in „Het Vaderland”, terwijl eveneens de intrekking gepubliceerd wordt in eenige vakbladen.

Ook Art. 6, dat over de afwikkeling van loopende zaken handelt, beoogt bescherming van de belangen van het publiek.

Dit artikel bepaalt nl., dat bij het beëindigen van de volmacht de afwikkeling der loopende zaken zal geschieden door den oorspronkelijken gevolmachtigde, wiens volmacht uitsluitend daartoe moet worden geacht voort te duren totdat de maatschappij aan den bewaarder der volmacht schriftelijk of telegrafisch heeft kennis gegeven, welke andere persoon, die ter plaatse zijn bedrijf uitoefent, zij in plaats van den oorspronkelijken agent met de afwikkeling der loopende zaken wenscht te belasten.

Deze liquidateur moet schriftelijk aan de bewaarders der volmachten kennis geven, dat hij de opdracht tot afwikkeling der loopende zaken uit de vroegere agentuur aanvaardt.

Indien door eenige omstandigheid niet is voorzien in de afwikkeling der loopende zaken, dan is iedere belanghebbende gerechtigd den voorzitter van de Kamer van Koophandel ter plaatse, waar de volmacht is nedergelegd, te verzoeken hiertoe een liquidateur te benoemen.

Ingevolge de Wet van 5 November 1936, houdende Wettelijke bepalingen omtrent Handelsagenten en Handelsreizigers (Handelsagenten-Wet), is thans iedere maatschappij verplicht om den inhoud, wijziging en/of intrekking der volmacht ook bij het Handelsregister te doen inschrijven.

Teneinde nu te voorkomen, dat een intrekking van de volmacht wel bij het Handelsregister wordt aangemeld, zonder dat hiervan aan de bewaarders der volmacht is kennis gegeven, is naar aanleiding hiervan een aanvulling in de volmacht opgenomen, waarin de maatschappij zich verbindt om tegen derden noch te zullen inroepen beëindiging van de volmacht, indien niet voldaan is aan de voorschriften, welke daaromtrent in het volmachtformulier zelve zijn gegeven, noch te zullen inroepen wijziging van de volmacht, waardoor de bevoegdheid van den gevolmachtigde, in welk opzicht ook, zou worden beperkt, ook al mocht een dergelijke wijziging in het Handelsregister zijn ingeschreven.

Ook hier dus wederom bescherming van de belangen van het verzekerde publiek, daar dit formulier zelfs nog verder gaat dan de bepalingen van de Wet op het Handelsregister en in geen enkel opzicht beperkingen van het formulier worden aanvaard.

Rest ons nog te vermelden, dat een gevolmachtigde tevens de bevoegdheid bezit om aan derden op zijn beurt wederom ondervolmacht te verlenen in overeenstemming met de volmacht, welke aan hemzelf is verleend, zoodat alle handelingen als hiervoren genoemd, door een zodanigen ondergevolmachtigde verricht of aangeaan in naam van de maatschappij, eveneens tegenover haar gelden als door haarzelf verricht of aangeaan.

Daar een gevolmachtigde op deze wijze ondervolmachten kan verlenen, welke zeer belangrijke consequenties voor de maatschappij kunnen medebrengen, is het noodig, dat er zekere waarborgen worden geschapen, dat een gevolmachtigde maar niet willekeurig iedereen als ondergevolmachtigde in naam van de maatschappij kan aanstellen.

Er is derhalve bepaald, dat een gevolmachtigde alleen dan een ondergevolmachtigde kan aanstellen, indien de gevolmachtigde hiertoe machtiging van de maatschappij

heeft verkregen. Bij alle ondervolmachten, welke, evenals de volmachten zelve, bij de firma's R. Mees & Zoonen te Rotterdam of 's-Gravenhage of de Vos & Zoon te Amsterdam moeten worden neergelegd, moet derhalve steeds uit een door de maatschappij geteekende machtiging blijken, dat de met name genoemde gevolmachtigde bevoegd was de betreffende ondervolmacht te verlenen.

Ten aanzien van de nederlegging en de beëindiging van de ondervolmachten, alsmede van de liquidatie van de daaronder gedane zaken, is hetzelfde bepaald als ten aanzien van de volmachten zelve.

Tenslotte zij nog vermeld, dat op alle volmachten en ondervolmachten, het Nederlandsche recht toepasselijk is.

Uit het vorenstaande blijkt naar onze meening zeer duidelijk, dat het voor iederen bonafiden assurantie-bezorger of -makelaar zaak is om, wanneer hij op een polis een maatschappij betreft, zich van tevoren er terdege van te vergewissen, of de betreffende vertegenwoordiger een volmacht op het gebruikelijke formulier bij de Firma R. Mees & Zoonen te Rotterdam of 's-Gravenhage of de Firma de Vos & Zoon te Amsterdam heeft gedeponneerd.

Wekelijks wordt door deze firma's aan de Redacties van een aantal vakbladen een opgave verstrekt van de wijzigingen, welke in de bij haar gedeponneerde volmachten hebben plaats gehad.

Evenals bij het oude formulier, bepaalt ook het huidige volmachtformulier verder, dat de beide hiervoren genoemde firma's gerechtigd zijn aan derden inzage of afschriften van de volmachten te verstrekken.

Daar een en ander bij het verzekerde publiek nog niet voldoende bekendheid blijkt te hebben verworven, meenden wij goed te doen om op deze sinds jaren bestaande regeling, welke in de praktijk haar nut terdege heeft bewezen, de aandacht van het publiek te vestigen.

Wijziging in het Curatorium van het Nederlandsch Economisch Instituut.

In de jongste vergadering van Curatoren, Stichters en Beschermers van het Nederlandsch Economisch Instituut zijn als nieuwe Curatoren benoemd de Heeren Dr. A. O. Holwerda en Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart, zulks ter vervanging van de Heeren Ir. A. Plate en Mr. Dr. A. A. van Rhijn, welke Heeren in de beurt waren voor periodieke aftreding en niet terstond herkiesbaar waren.

In de plaats van den Heer Plate werd tot voorzitter benoemd de Heer E. D. van Walree, zoodat het Dageelijksch Bestuur thans als volgt is samengesteld: E. D. van Walree, voorzitter, Dr. E. Heldring, onder-voorzitter, Mr. R. Mees, penningmeester en Prof. Mr. P. Lieftinck, secretaris van Curatoren. Als tijdelijk vervangend secretaris van Curatoren werd benoemd Prof. Mr. J. G. Koopmans.

Overheidsmaatregelen op economisch gebied. HANDEL EN NIJVERHEID.

Caseïne. Verplichte voorraadopgave voor hoeveelheden boven 250 K.G.

Het bereiden van caseïne is verboden, tenzij zulks geschiedt door bij de Zuivelcentrale aangesloten producenten onder bepaalde voorwaarden (o.m. betreffende aanmelding, inlevering, hoeveelheid, soort en verpakking). (Crisis-Zuivelbesluit 1940 Caseïne). (E.V. 15/11/40, pag. 1410; Stct. No. 219).

Crisisproducten. Nadere regelingen in verband met de monopoliseering van den uitvoerhandel van zgn. crisisproducten. (E.V. 29/11/40, pag. 1480; Stct. No. 230).

Electrotechnische industrie. Verplichte opgave van voorraden, grondstoffenverbruik en afleveringen door allen, die bij de vervaardiging van of den handel in electrotechnische artikelen betrokken zijn. (E.V. 22/11/40, pag. 1442; Stct. No. 223).

Gasolie. In verband met de zeer geringe beschikbare voorraad gasolie, wordt gewezen op de noodzaak Dieselkracht te vervangen door electriciteit of stoomkracht, dan wel door gasgeneratoren. Ovens moeten worden verbouwd voor het verbruik van gas, electriciteit, kolen, turf of hout. Molenaars en houtzagerijen moeten, waar mogelijk, wind- of waterkracht gebruiken. (E.V. 22/11/40, pag. 1443).

Gemachtigde voor de Prijzen. Teneinde de regeling en de handhaving van de prijzen te centraliseeren, zal de functie van Gemachtigde voor de Prijzen in het leven worden geroepen. Deze zal uitgebreide bevoegdheden krijgen en belast worden met de coördinatie van de verschillende maatregelen dienaangaande en de noodige richtlijnen vaststellen. Zijn bemoeiingen zullen zich uitstrekken tot de prijzen van roerende en onroerende goederen, tot diensten, huren, pachten, vervoertarieven en renten. Tevens zal zijn taak bestaan in een uitbreiding en verscherping van de prijscontrole, en krijgt hij bepaalde bevoegdheden ten aanzien van de berechting van overtredingen der prijsvoorschriften. (E.V. 15/11/40, pag. 1409).

Melk- en melkproducten. Nadere regelingen van de bereiding van zgn. gestandaardiseerde melk en modelmelk.

Prijsregeling voor melkpoeder en gecondenseerde melk, met ingang van 22 November.

Na 1 December is het verboden volle melk aan te wenden voor het mesten van kalveren en melk- en ondermelkpoeder aan kalveren te vervoederen. (E.V. 29/11/40, pag. 1471/72 en 1476; Stct. No.'s 229 en 229A).

Mengvoeders. Nieuwe voorschriften inzake de samenstelling van mengvoeders, welke met ingang van 17 November van kracht zijn worden. (E.V. 29/11/40, pag. 1473; Stct. No. 231).

Oude materialen en afvalstoffen. Oude materialen en afvalstoffen zijn aangewezen als distributiegoederen. De leiding van de distributieregeling berust bij het Rijksbureau voor Oude Materialen en Afvalstoffen, waarbij alle betrokken ondernemingen moeten worden ingeschreven, teneinde een overzicht van den handel in deze goederen te verkrijgen. De handel in en het verwerken van oude materialen en afvalstoffen wordt aan een vergunning van het Rijksbureau onderworpen; tot wederopzegging is hiervan een algemeene dispensatie verleend. (E.V. 22/11/40, pag. 1440; Stct. No. 224).

Varkens en varkensvleesch. Prijsregeling voor geslachte varkens en varkensvleesch. (E.V. 22/11/40, pag. 1441; Stct. No. 224A).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Peen. Het vervoederen van alle roode bos-, breek- en bewaarpeen is verboden, tenzij ontheffing, al dan niet onder voorwaarden, is verleend door of vanwege de Nederlandsche Groenten- en Fruit-Centrale. Dit besluit, het zgn. Peenvoederbesluit 1940 V.V.O., is met ingang van 21 November 1940 in werking getreden en zal gelden tot 1 Januari 1942. (E.V. 29/11/40, pag. 1475; Stct. No. 228).

RANTSOENEERING EN DISTRIBUTIE.

Suiker. Tijdelijke verhooging van het suikerrantsoen met het oog op de in December vallende feestdagen. (E.V. 29/11/40, pag. 1477).

VERKEER.

Kanaalrechten. Voor de vaart van de zeehaven te Delfzijl af tot buiten de sluis te Lemmer, Stavoren en Harlingen met ongeladen, voor goederenvervoer ingerichte binnenvaartuigen, worden geen kanaal-, sluis- en bruggelden of andere op de vaart betrekking hebbende gelden geheven.

Deze verordening is met terugwerkende kracht in werking getreden op 28 October, en vervalt, behoudens verlenging, op 1 Januari 1941. (E.V. 15/11/40, pag. 1415).

BOEKBESPREKING.

De economische ontwikkeling van het bouwbedrijf in Nederland, door Ir. J. J. van der Wal. (Delft 1940. Drukkerij Waltman/A. J. Mulder. Prijs inge. f 3.—, geb. f 4.90).

Het bouwbedrijf neemt onder de industriële bedrijven in ons land een belangrijke plaats in. Wat omvang betreft, telt Nederland slechts weinig bedrijven, die het bouwbedrijf evenaren. Daarom moet het te meer verwondering wekken, dat de literatuur over dezen bedrijfstak uitermate schaarsch is.

Over de bouwkunst en de bouwtechniek is een uitgebreide literatuur aanwezig; aan het bouwbedrijf als bedrijf wordt slechts uiterst zelden een publicatie gewijd. Ons land telt duizenden en duizenden beoefenaars van de bouwnijverheid in hoogere en lagere leidende functies. De vakkennis is met zorg aangekweekt en de ervaring is van vader op zoon overgegaan. Maar tot wetenschappelijke bestudeering is het niet gekomen. Daardoor is het bouwbedrijf in verschillende opzichten bij de andere bedrijven in ontwikkeling ten achter gebleven, tot schade van het bedrijf en van zijn beoefenaars.

Het verheugt ons daarom de aandacht te kunnen vestigen op een dezer dagen verschenen studie: „De economische ontwikkeling van het bouwbedrijf in Nederland”. De schrijver, Ir. J. J. van der Wal, heeft als directeur van een groot aannemersbedrijf zeker gelegenheid gehad, het bouwbedrijf van alle kanten te bezien en is daarom de aangewezen man om de economische ontwikkeling van het bouwbedrijf in Nederland in het licht te stellen.

De opzet van het boek.

De schrijver begint het voorwoord van zijn boek met de opmerking, dat de in het jongste decennium van economische depressie sterk toegenomen belangstelling voor algemeen-economische vraagstukken vooral al geleid heeft tot een verhoogde aandacht voor de economische geaardheid der verschillende bedrijfstakken en voor de gedragingen dezer bedrijfstakken in de opeenvolgende conjunctuurfasen.

Met name ook voor het bouwbedrijf is dit van belang. Er is dus te meer aanleiding om den economischen opbouw van het bouwbedrijf in het bijzonder in studie te nemen, omdat juist dit bedrijf nooit die aandacht heeft gehad, welke het verdient.

Van de in de industrie werkzame personen behoort nl. circa 21 pCt. tot het bouwbedrijf, en, indien men de voor het bouwbedrijf werkende industrieën mederekent, zelfs 30 pCt. Van het nationale inkomen wordt 8 à 10 pCt. voor bouwdoeleinden besteed.

Meer rechtvaardiging heeft het schrijven van een studie, waarin de sociaal-economische zoewel als de technisch-economische zijde van het bouwbedrijf in oogenchouw wordt genomen, niet noodig.

De schrijver verdeelt zijn werk in drie deelen.

Het eerste deel bevat een tamelijk uitvoerige beschrijving van de historische ontwikkeling van het bouwbedrijf, waarin belangwekkende bijzonderheden voorkomen over de middeleeuwse bouwhutten, en de ontwikkelingsgang wordt geteekend van den gildentijd tot den tijd van de aannemers en de particuliere woningbouwondernemers.

Het tweede deel bevat een analytische beschouwing van het bouwbedrijf in zijn tegenwoordigen vorm, waarbij achtereenvolgens de beteekenis van de productiefactoren, de loon- en arbeidsverhoudingen en de invloed van de algemeene conjunctuur op het bedrijf worden behandeld.

Het derde deel behandelt de rationalisatie van het bouwbedrijf, die voor een klein gedeelte reeds verwerkt is, maar grootendeels nog in de toekomst tot stand zal moeten komen. Hiervoor trekt de schrijver richtlijnen.

Het belang van een studie als deze ligt wel in voorname mate in de ontleding van het bouwbedrijf in zijn

samenstellende factoren: grond, kapitaal en arbeid, omdat hierdoor een inzicht kan worden verkregen in verschillende verhoudingen, die voor den buitenstaander niet altijd even duidelijk zijn en een juiste beoordeeling in hooge mate bemoeilijken. Een enkel voorbeeld kan dit duidelijk maken.

De loonen der bouwvakarbeiders.

Ir. Van der Wal geeft in par. 12 van zijn boek een gedocumenteerd overzicht van de loonbeweging in het bouwbedrijf.

In de zomermaanden van 1932 heeft ondergeteekende langdurige onderhandelingen meegemaakt van de Interdepartementale Commissie voor het Bouwbedrijf met de organisaties van werkgevers, werknemers en credietinstellingen over bevordering van de bouwbedrijvigheid. Daarbij werd van de zijde der overheidsinstanties het standpunt ingenomen, dat de loonen der bouwvakarbeiders abnormaal hoog waren. Van de zijde der betrokkenen werd dit heftig tegengesproken. Cijfers kwamen tegenover cijfers te staan. Loonen van f 55 per week voor timmerlieden en metselaars en van f 70 à f 80 per week voor stukadoors en heiers demonstreerden de abnormale hoogte der loonen, terwijl anderzijds looncijfers van typografen, bakkers en meubelmakers moesten aantoonen, dat de bouwvakarbeiders in geen deele in een gunstiger positie verkeerden dan andere geschoolde groepen.

Deze strijd heeft tot veel verbittering geleid, omdat het niet mogelijk bleek, elkander te overtuigen. De bouwondernemers hadden aan de Regeering hulp gevraagd in de bestaande credietmoeilijkheden, welke een gevolg waren van de vertrouwenscrisis op de kapitaalmarkt, en de organisaties van bouwvakarbeiders verzochten de werkloosheid in het bouwbedrijf als crisiswerkloosheid te beschouwen. De Regeering stelde voor inwilliging van deze verzoeken de voorwaarde, dat de contractloonen tusschentijds zouden worden verlaagd. Deze verlaging is in October 1932 inderdaad doorgevoerd.

De bovengenoemde onderhandelingen komen in bovenbedoelde par. 12 van het boek van Ir. Van der Wal ook ter sprake. Hoeveel meer bevredigend zouden deze onderhandelingen hebben kunnen verlopen, indien men destijds het vraagstuk op dezelfde wijze had benaderd als thans geschiedt door den schrijver van deze studie, die als vanzelfsprekend niet op het nominale loon alleen let, doch dadelijk ook de koopkracht in oogenschouw neemt.

De schrijver wijst op de gestadige stijging van het uurloon en de verkorting van den werktijd vóór 1914. Ook het weekinkomen nam in dien tijd regelmatig toe. In den wereldoorlog ging deze stijging in een versneld tempo door. Tot het einde van 1919 — dit is de eerste conclusie van deze paragraaf — zijn de fluctuaties in het loonpeil der bouwvakarbeiders min of meer parallel gegaan met de loonbeweging der arbeiders in de meeste overige bedrijven. Tot dat tijdstip stonden de loonen in het bouwbedrijf dus op een normaal peil.

Daarna echter werd het anders. In de meeste bedrijven vertoonde 1920 een stabilisatie en 1921 het begin der daling; in het bouwbedrijf ging daarentegen de stijging nog door, terwijl eerst in 1922 een geringe daling intrad. De oorzaak hiervan was de groote vraag naar arbeiders door de enorme bouwbedrijvigheid, zoowel in den woningbouw als in de industrie.

Met de cijfers toont Ir. Van der Wal dan aan, dat einde 1920 de koopkracht van het loon der bakkersgezellen was toegenomen met 8 pCt., van de typografen met 17 pCt. en van de metaalbewerkers met 3,4 pCt., daarentegen van de timmerlieden met 33,5 pCt. en van de metselaars met 36,1 pCt. Deze verhouding werd in de volgende jaren nog ongunstiger. Ook uit andere gegevens blijkt, dat in 1922 de verhouding tusschen de loonen in het bouwbedrijf en in andere vergelijkbare bedrijven verre van normaal was.

Van 1922 tot 1924 à 1925 trad een daling in, terwijl daarna tot 1932 de loonen zich vrijwel op hetzelfde peil handhaafden. Doordat het prijzenpeil tot 1930 ongeveer gelijk bleef, is ook de koopkracht der loonen vrijwel stabiel gebleven.

De sterke daling van de kosten van levensonderhoud in 1930 en volgende jaren leidde tot een belangrijke stijging van de koopkracht der loonen, welke door de tusschentijdsche contractwijziging van 1932 werd gecorrigeerd.

Het is natuurlijk niet mogelijk om aan te geven, of de verlaging van de uurloonen, welke varieerde van 7½ pCt. in de steden tot 12 à 14 pCt. op het platteland, voldoende was om het loonpeil der bouwvakarbeiders weer in de juiste verhouding te brengen tot dat van andere vergelijkbare bedrijven en of de algemeen-economische omstandigheden voldoende in deze verlaging waren verdisconteerd. De schrijver geeft op deze vragen geen antwoord. Dit is ook wel buitengewoon moeilijk.

Wel echter wijst hij op een zeer belangrijk punt: de interdependentie van alle prijzen. „De prijs van den arbeid moet steeds bezien worden in het licht van het algemeen prijsniveau en ook al maken de omstandigheden in een der bedrijfstakken een wijziging in het loonniveau nog niet tot een dwingende noodzakelijkheid, dan zou het van een juist economisch en bedrijfspolitiek inzicht kunnen getuigen, indien daartoe toch werd besloten op motieven, die aan de gesteldheid van het algemeen prijsniveau waren ontleend.”

De schrijver doet deze uitspraak in verband met de verlaging der contractloonen in 1932. Hij zegt niet, of hij haar ook in een periode van stijgende conjunctuur zou willen doen gelden. Wij nemen aan, dat dit wel het geval is. Een andere opvatting is niet wel denkbaar, wanneer men het bouwbedrijf ziet als een levende schakel in het geheele bedrijfsleven.

Het aanbestedingsstelsel.

Een andere factor, waarop wij in het bijzonder de aandacht zouden willen vestigen, is het aanbestedingsstelsel.

Zooals bekend mag worden verondersteld, worden de meeste bouwwerken hier te lande aanbesteed. Slechts de particuliere woningbouw door ondernemers valt hier buiten. Overigens is aanbesteding regel en wel voornamelijk openbare aanbesteding, waarbij het aan een ieder vrijstaat mede te dingen.

Ir. Van der Wal levert in Hoofdstuk VI van zijn boek een critische beschouwing over de werking van het aanbestedingsstelsel, welke van groot actueel belang is, in het bijzonder in dezen tijd, waarin verschillende bezwaren van dit stelsel wellicht duidelijker dan anders spreken.

Met betrekking tot de voordeelen van het stelsel volstaat de schrijver met op te merken, dat deze dezelfde zijn als die, welke in de klassieke leer aan de vrije concurrentie werden toegeschreven. Een prijsvorming dus, welke zich regelt naar vraag en aanbod, op basis van het kostenprincipe. Voor den aanbesteder is er dus de grootste kans, dat hij het werk krijgt uitgevoerd voor den laagsten prijs.

Uitvoeriger is de schrijver over de nadeelen van het stelsel, waarvan hij in de eerste plaats dit noemt, dat door de onbeperkte vrije concurrentie, waarbij aan een ieder gelegenheid wordt gegeven mede te dingen en in het algemeen aan den laagsten inschrijver opdracht wordt verleend, de prijzen neiging vertoonen om te dalen beneden het bedrag, waarvoor het werk gemaakt kan worden in de verlangde kwaliteit.

Door het mededingen van aannemers, die het niet zoo nauw met hun geweten nemen, kan het gewoonte worden, voor een te lagen prijs in te schrijven, waarvan het onafwendbaar gevolg is, dat de kwaliteit van het werk gaat lijden, in weerwil van het strengste toezicht

van de zijde van den opdrachtgever. Het voordeel van lage kostprijzen gaat dan verloren, doordat de slechte uitvoering zich wreekt in de onderhoudskosten.

De grootste moeilijkheid bij openbare aanbesteding is wel de gunning van het werk, d.w.z. het kiezen uit de ingekomen aanbiedingen van degene, welke voor den aanbesteder de meest aannemelijke is. Aangezien het aanbestedingsstelsel berust op de vrije concurrentie, behoort de opdracht verstrekt te worden aan den laagsten inschrijver, mits deze na ingewonnen inlichtingen blijkt te voldoen aan „hooge eischen van technische bekwaamheid, financiële draagkracht en betrouwbaarheid”.

Er zijn tal van pogingen aangewend om tot een anderen maatstaf voor de gunning te komen. Men heeft getracht, te lage inschrijvingen uit te schakelen, en zelfs het stelsel van gunning aan den gemiddelden inschrijver aanbevolen.

Het bezwaar van het hier te lande gevolgde stelsel is, dat men eerst na de opening van de bus naar de laagste inschrijvers gaat informeren en dan een selectie toepast, waarbij de aannemers, die in een of ander opzicht niet voldoen, worden uitgeschakeld. Dit is hoogst moeilijk, omdat een aannemer, die „gepasseerd” wordt, dit als een ernstige disqualificatie beschouwt en zulks zeer terecht.

De schrijver ziet de oplossing van deze moeilijkheid in een selectie vóór de aanbesteding. Men kan dit bewerkstelligen door een lijst te maken van aannemers, die naar bepaalde werken niet mogen mededingen, dan wel een lijst van hen, die tot de inschrijving worden toegelaten. Beter echter is, bij elke aanbesteding vóór het openen der biljetten de inschrijvers te schiften en alleen hen toe te laten, die voor de opdracht geschikt worden geacht.

In Frankrijk, waar dit systeem bij de openbare diensten algemeen wordt toegepast, moet de gegadigde ten minste acht dagen vóór de aanbesteding kennis geven van zijn voornemen om in te schrijven. De aanbesteder heeft dan tijd, de overgelegde lijst van referenties na te gaan en de noodige inlichtingen in te winnen. Bij dit stelsel kan de vaste regel gelden, dat het werk aan den laagsten inschrijver wordt opgedragen.

De schrijver gaat op dit stelsel, dat een krachtige preventieve werking heeft, uitvoerig in en concludeert terecht, dat het belangrijke voordeelen bevat boven het hier te lande gevolgde systeem.

Men kan in deze richting natuurlijk nog verder gaan en streven naar een beroepskwalificatie en zelfs naar wettelijke bescherming van den aannemerstitel, waarvoor dan een examen verplicht zou worden gesteld. De schrijver wijst dit alles terecht af. Maar wel streeft hij naar een zoodanige ordening van het bouwvak, dat de bestaande onregelmatigheden langzamerhand zullen verdwijnen.

De „opzetten”.

Eén punt hebben wij in dit interessante betoog van Ir. Van der Wal gemist, nl. een beschouwing over de opzetten, welke bij de aanbesteders eveneens als een ernstig bezwaar tegen het huidige aanbestedingsstelsel worden gevoeld.

Een aannemer, die inschrijft naar een werk, moet kosten maken. Hij moet bestek en teekeningen koopen, hij moet reizen maken en hij moet alle posten van het werk uittrekken en begrooten. Het Engelsche systeem, waarbij één bureau voor het geheele werk alle materialen uittrekt, zoodat de aannemer slechts de prijzen behoeft in te vullen, is hier te lande niet bekend.

Het is billijk, dat de aannemer, die serieus heeft gerekend en ingeschreven, doch het werk niet krijgt, daarvoor een bescheiden vergoeding ontvangt. De aanbestedende lichamen hebben hiervoor nooit een billijke regeling weten te treffen, hoewel men het er vermoedelijk wel over eens is, dat het redelijk zou zijn, wanneer b.v. aan de tien laagste serieuze inschrijvers een vergoeding zou worden uitgekeerd, die naar gelang van de grootte

van het werk b.v. f 50 of f 100 per persoon zou bedragen.

De aannemers hebben daarom zichzelf geholpen door de zoogenaamde opzetovereenkomst. Het is bij een bepaalde soort bouwwerken een gewoon verschijnsel geworden, dat bij aanbestedingen bij onderlinge afspraak een bedrag op de aannemingssom wordt gezet, hetwelk door dengene, aan wien het werk wordt opgedragen, onder zijn mede-inschrijvers wordt verdeeld.

In vele gevallen gaat het aldus uitgekeerde bedrag een billijke vergoeding voor de verrichte werkzaamheden verre te boven. En in het bijzonder bij kleine werken vormt deze opzet een drukkenden last op de kosten van het uit te voeren werk. Bij den bouw van eenvoudige arbeiderswoningen op het platteland, waarvan de kosten vóór het uitbreken van den oorlog zoo mogelijk beneden f 2000 werden gehouden, kon de laatste jaren soms geen gunning plaats hebben, omdat een opzet van f 200 of meer werd geconstateerd, welke de exploitatie onmogelijk maakte. In sommige provinciën werd dit stelsel zoo ver gedreven, dat scharen „aannemers” de aanbestedingen van woningen afreisden, die nooit bouwden, doch uitsluitend leefden van de opzetten.

Dit is ook één van de misstanden van het aanbestedingsstelsel in zijn huidige vorm, waartegen nog geen middel is gevonden. Juist in deze opzetten ligt de verklaring van het verzet van velen in den lande tegen een verdergaande organisatie van het bouwbedrijf en in het bijzonder tegen de B. S. B.-regeling¹⁾, welke beoogt de beunhazerij te bestrijden en het toetreden tot het bedrijf door onbevoegden te breidelen. De zulken verwachten van ongebreidelde concurrentie een ontduiking van de opzetovereenkomst en daardoor een goedkoopere bouw.

Gaarne hadden wij van den schrijver een oordeel willen vernemen over deze zijde van het aanbestedingsstelsel, welke inderdaad een moeilijk oplosbaar vraagstuk vormt.

De beschouwingen van Ir. Van der Wal over de toekomstige ontwikkeling van het bouwbedrijf, waarbij vooral ook de vraag van een verder doorgevoerde rationalisatie in het belang van een goedkoopere woningproductie ter sprake komt, zullen wij voorloopig ter zijde laten. Deze moeten afzonderlijk in ander verband worden gezien.

Wij hebben slechts de aandacht willen vestigen op enkele beschouwingen uit de interessante studie van Ir. Van der Wal, die zeker kan bijdragen tot een beter begrip van de structuur van een bedrijf met een zoo bijzonder karakter als het bouwbedrijf.

Dr. Ir. H. G. VAN BEUSEKOM.

¹⁾ De B.S.B.-regeling (Regeling tot Behartiging van de Samenwerking in het Bouwbedrijf) is een overeenkomst tot instelling van het instituut van „erkende” bouwpatroons en „erkende” handelaren. De erkenning heeft plaats, indien voldaan wordt aan bepaalde minimum-eischen van vakbekwaamheid, financiële draagkracht, enz. De erkende handelaren verbinden zich slechts materialen te leveren aan erkende patroons en de erkende patroons slechts te koopen van erkende handelaren.

STATISTIEKEN.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCHE CLEARINGINSTITUUT.

(met data van vaststelling)

Rijksmarken	75.36	4 Aug.	'40	Tsjech. Kr	
Belga's	30.14	7 Aug.	'40	(nwe. schuld)	7.54 16 Aug. '40
Zw. Francs	43.56	11 Oct.	'40	Dinar (Joego-Slavië)	
Lires	9.87	3 Sept.	'40	(oude schuld)	3.43 16 Aug. '40
Deensche Kr.	36.40	22 April	'40	Dinar	
Noorsche Kr.	42.80	22 April	'40	(nwe. schuld)	4.23 16 Aug. '40
Zweedsche Kr.	44.85	13 Aug.	'40	Turksche	
Tsjech. Kr.				Ponden	1.45 29 Dec. '39
(oude schuld)	6.42	16 Aug.	'40	Lewa (Bulgarije)	2.30 25 Nov. '40

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mh.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
26 Nov. 1940	4.04	—	40.05	—
27 " 1940	4.04 ^{3/4}	—	40.05	—
28 " 1940	4.04 ^{3/4}	—	40.04	—
29 " 1940	4.04 ^{3/4}	—	40.05	—
30 " 1940	4.04	—	40.05	—
2 Dec. 1940	4.03 ^{3/4}	—	40.05	—
4 " 1939	3.89 ^{7/8}	2.21	40.20	53.09
Muntpariteit	4.86	3.90 ^{1/8}	23.81 ^{1/4}	40 ^{2/16}

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	Not. eenh.	25/30 Nov. '40 Laagste	30 Nov. '40 Hoogste	18/23 Nov. '40 Laagste	23 Nov. '40 Hoogste
Officieel:					
New York	\$ p. £	4.02 ^{1/2}	4.03 ^{1/2}	4.03	4.02 ^{1/2}
Parijs	Fr.p. £	—	—	—	—
Stockholm	Kr.p. £	16.85	16.95	16.90	16.85
Montreal	\$ p. £	4.43	4.47	4.45	4.43
Buenos Aires	Pes.p. £	16.90	17.13	17.01 ^{1/2}	16.90
Niet-Officieel:					
Alexandrië	P.p. £	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	Dr.p. £	515	515	515	515
Bangkok	Sh. p. £	—	—	—	—
Bombay	d. p. r.	18—	18—	18—	18—
Budapest	P. p. £	19.50	19.50	19.50	19.50
Hongkong	d. p. \$	15—	15—	15—	15—
Istanbul	TE p. £	510	510	510	510
Kobe	d. p. yen	14.25	14.25	14.25	14.25
Lissabon	Escu. p. £	99.80	100.20	100—	99.80
Madrid	Pt.p. £	37.70	37.70	37.70	37.70
Montevideo	d. p. p.	—	—	—	—
Rio de Janeiro	d. p. mil.	—	—	—	—
Shanghai	d. p. \$	3.78	3.78	3.78	3.75
Singapore	d. p. \$	28.18	28.18	28.18	28.18

ZILVERPRIJS

	Londen ¹⁾	N. York ²⁾	A'dam ³⁾	Londen ⁴⁾
26 Nov. 1940..	23 ^{1/16}	34 ^{3/4}	26 Nov. 1940..	2125
27 " 1940..	23	34 ^{3/4}	27 " 1940..	2125
28 " 1940..	23	34 ^{3/4}	28 " 1940..	2125
29 " 1940..	22 ^{7/16}	34 ^{3/4}	29 " 1940..	2125
30 " 1940..	—	—	30 " 1940..	2125
2 Dec. 1940..	—	34 ^{3/4}	2 Dec. 1940..	2125
4 " 1939..	23 ^{3/16}	34 ^{3/4}	4 " 1939..	2060
23 Aug. 1939..	18 ^{1/16}	37 ^{1/4}	23 Aug. 1939..	2110

GOUDPRIJS

	Londen ¹⁾	N. York ²⁾	A'dam ³⁾	Londen ⁴⁾
26 Nov. 1940..	23 ^{1/16}	34 ^{3/4}	26 Nov. 1940..	2125
27 " 1940..	23	34 ^{3/4}	27 " 1940..	2125
28 " 1940..	23	34 ^{3/4}	28 " 1940..	2125
29 " 1940..	22 ^{7/16}	34 ^{3/4}	29 " 1940..	2125
30 " 1940..	—	—	30 " 1940..	2125
2 Dec. 1940..	—	34 ^{3/4}	2 Dec. 1940..	2125
4 " 1939..	23 ^{3/16}	34 ^{3/4}	4 " 1939..	2060
23 Aug. 1939..	18 ^{1/16}	37 ^{1/4}	23 Aug. 1939..	2110

¹⁾ In pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$c. p. oz. fine.
³⁾ In gulden per Kg. 1000/1000. ⁴⁾ In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Nov. 1940	23 Nov. 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 149.984,26	f 88.172,92
Voorschotten op ult. October aan de gemeenten verstr. op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsb. bel., alsmede opc. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾ Idem aan Suriname ²⁾	115.521.381,37 9.756.984,58	116.033.916,40 9.756.984,58
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	74.550.707,95	74.415.938,47
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	62.547.837,13	62.738.628,41
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ³⁾	1.920.005,11	1.838.181,58
Vordering op andere Staatsbedr. en -instellingen ⁴⁾	10.309.135,42	11.418.028,79
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar oetroot verstrekt	f 15.000.000,—	f 15.000.000,—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	4.559.184,01	5.604.138,05
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	171.933.000,—	171.331.000,—
Schatkistpromessen in omloop	936.400.000,— ⁵⁾	971.600.000,— ⁶⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	28.805.944,50	29.312.171,50
Schuld op ult. October '40 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsm. opc. op die bel. en op de vermogensbelasting	6.777.417,32	6.777.417,32
Schuld aan Curaçao ⁷⁾	142.320,07	142.320,07
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ³⁾	—	—
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ⁸⁾	225.145.688,67	216.773.277,71
Id. aan andere Staatsbedrijven ⁹⁾	10.000.000,—	11.000.000,—
Id. aan div. instellingen ¹⁰⁾	164.728.882,21	169.521.540,08

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtsreeks bij De Nederlandsche Bank f 152.000.000,— ³⁾ Idem f 158.000.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 2 December 1940.

Activa.		
Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	{ Hfdbank. f 232.503.970 Bijbank. " 54.635 Agentsch. " 199.124	f 232.757.729
Papier op het Buitenland	f 15.371.590	
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgevoerd	—	15.371.590
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	{ Hfdbank. f 152.813.257 ¹⁾ Bijbank. " 3.570.438 Agentsch. " 45.767.652	f 152.813.257 ¹⁾
Op Effecten enz.	f 202.151.347	
Op Goederen en Ceelen	f 201.179.169 ¹⁾	
	f 972.178	202.151.347 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk	—	15.000.000
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.098.213.136	
Zilvermunt, enz.	f 15.090.771	1.113.303.907
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond's	—	48.618.681
Gebouwen en meubelen der Bank	—	4.500.000
Diverse rekeningen	—	11.1.239.148
		f 1.742.942.402
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000	
Reservefond's	f 4.454.252	
Bijzondere reserves	f 13.494.514	
Pensioenfond's	f 10.925.787	
Bankbiljetten in omloop	f 1.493.958.100	
Bankassigatiën in omloop	f 56.565	
Rek.-Courant } Van het Rijk f — } Van anderen " 193.311.299		193.311.299
Diverse rekeningen	—	6.741.885
		f 1.742.942.402
Beschikbaar metaalsaldo	f 438.425.209	
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waarde de Bank gerechtigd is	—	1.096.060.200
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	—	226.000.000
Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 57.977.150	

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaalsaldo	Dek-kings-perc.
2 Dec. '40	4.098.213	1.493.958	193.368	438.425	± 70
25 Nov. '40	1.108.674	1.438.044	184.522	475.232	± 70
18 " '40	1.120.223	1.422.569	179.774	494.351	± 71
6 Mei '40	1.160.287	1.158.613	255.183	607.242	± 83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
2 Dec. '40	232.758	226.000	202.151	15.372	111.239
25 Nov. '40	176.782	170.000	200.001	15.372	6.447
18 " '40	159.898	153.000	201.579	15.372	77.291
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

¹⁾ Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een deprecatie-percentage van 18 pct.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Bank. Departm.	Other securities		
				Disc. and Advances	Securities	
27 Nov. '40	1.190	593.350	36.900	6.940	23.890	
20 " '40	990	592.650	37.590	3.940	20.820	
13 " '40	920	594.050	36.190	4.230	21.070	
6 " '40	800	593.490	36.750	3.100	21.490	
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334	
Data	Gov. Sec.	Public Depos	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Acc.		
27 Nov. '40	137.350	27.110	110.830	50.310	37.840	20,1
20 " '40	140.850	22.390	112.410	51.400	38.339	20,6
13 " '40	139.810	19.580	114.670	42.990	35.470	20,0
6 " '40	136.410	12.940	118.230	49.430	37.290	20,7
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels chèques en schatkistpapier	Beleeningen	
23 Nov. 1940	77,4	240,3	12.312,1	14,5	
15 " 1940	77,5	212,1	12.652,8	21,5	
8 " 1940	77,6	210,6	13.049,6	13,4	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 Nov. '40	49,1	1.994,8	12.198,3	1.729,0	593,7
15 " '40	47,3	1.891,0	12.476,6	1.659,9	590,5
8 " '40	52,5	1.711,0	12.676,2	1.695,5	564,8
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8